

VILLET

1934/35.

Št. 6.

REŠITEV UGANK IZ 5. ŠTEV. „NAŠEGA RODA“:

Križanka. Vodoravno: 1. zrakoplov, 8. cekin, 12. pepelnica, 19. jad, 20. običaj, 22. zarana, 24. Ron, 25. gr, 27. Ig, 28. mir, 30. gad, 31. v. d., 33. s. r., 34. rov, 35. krap, 37. tir, 39. blok, 41. iti, 42. ej, 43. s. r., 44. rum, 45. uu, 46. en, 48. boa, 49. aj, 51. oj, 52. Švab, 54. agronom, 57. bron, 59. pa, 60. Solčava, 62. general, 64. il, 66. reka, 67. ar, 68. ni, 69. to, 70. spak, 71. ta, 72. travnik, 75. Metlika, 77. on, 79. lira, 81. Nazaret, 84. Iran, 87. ak, 89. za, 90. bik, 91. re, 92. dva, 94. os, 95. do, 96. srd, 97. krik, 100. tod, 103. Aden, 105. bar, 106. ti, 108. ar, 109. vrt, 111. Uri, 113. in, 115. N. N., 116. nos, 118. Idrija, 120. Primož, 121. par, 123. Gregorčič, 124. Avala, 125. alabaster.

Navpično: 1. Zagreb, 2. aj, 3. kaj, 4. od, 5. logar, 6. ob, 7. vim, 8. car, 9. ej, 10. iz, 11. nag, 12. Pad, 13. en, 14. Pavla, 15. l. r., 16. noj, 17. in, 18. Adrija, 21. čin, 23. raj, 26. roj, 27. ir, 29. bi, 32. do, 33. sto, 35. Kras, 36. puščavnik, 37. tur, 38. Ren, 39. Boleslava, 40. Karl, 43. sv., 45. ugankar, 47. nogomet, 50. jo, 52. šakal, 53. botra, 54. av, 55. os, 56. me, 57. banki, 58. Nipon, 59. pet, 61. Arn, 63. nit, 65. lan, 72. trak, 73. in, 74. pa, 76. Aron, 78. jastog, 80. iz, 82. zet, 83. red, 85. as, 86. mornar, 88. kri, 90. birič, 93. Adiža, 95. dan, 98. ra, 99. pri, 101. on, 102. tri, 104. en, 107. rog, 109. vrč, 110. tja, 111. ura, 112. ima, 114. pas, 116. ne, 117. so, 119. av, 120. pl., 121. pa, 122. rt.

Izmed rešilcev so bili izžrebani: Gozdničar Justina, učenka III. razreda, I. oddelka, pri Sv. Jederti nad Laškim, prejela 1 tucat robcev; Ivan Vrečko, učenec višje narodne šole, Sv. Ožbald ob Dravi, prejel blago za srajco; Miro Biasig, učenec narodne šole na Suhoru pri Metliki, prejel mladinsko knjigo.

Naslovno stran narisal Fr. Gorše

»Naš rod« izhaja v Ljubljani osemkrat med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22'50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2'50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj.

Ina Slokanova:

Naša mati

Zgodaj zjutraj, oh, saj je še noč takrat,
ko ona vstaja ...,
skuha zajtrk, pripravi kosilo,
in ko nam je dahnila na čelo poljub, brezslušno odhaja
v tovarno — na delo.

V tovarni stroji pojo,
v enakomernem ritmu sika vrteče se kolo:
Delamo, delamo, delamo, delamo ...

Ves dan, vse dni poje tako.
Delamo, delamo, delamo, delamo ...

Pri stroju je mati,
njene mehke dlani gonijo mrzlo železo,
njene misli s stroji pojo:
Delamo, delamo, delamo, delamo ...
Mi pa hodimo v šolo,
se igramo in lovimo po cestah
in vemo:

Zvečer, ko na nebu zagori večernica,
se vrne mati med nas,
njen izmučen obraz bo ves nasmejan,
k nam se bo sklonila
in vsakega posebej poljubila.

Potem bo kuhala in šivala
ter pripovedovala,
kako v tovarni stroji pojo:
Delamo, delamo, delamo, delamo ...

Fr. Ločniškar:

Pismo iz mesta

Danes, ko imamo praznik,
tebi, mamica, naj pišem
in življenje svoje novo
v tujem svetu naj orišem.

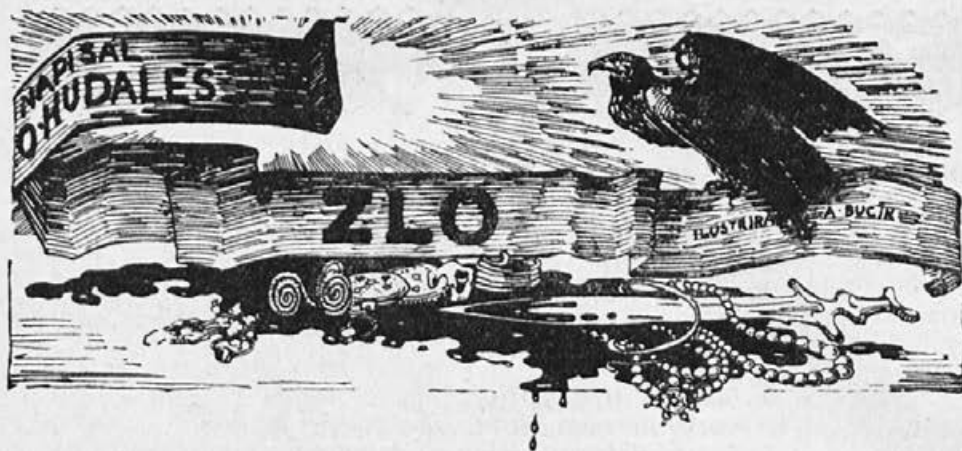
Kar odšel od vas sem v mesto,
čutim žalostno samoto.
V sanjah le v domači hiši
uživam blaženo toploto.

Med učitelji nobeden
nad menoj se ne huduje.
Vsi sošolci so prijazni —
vendar vse se zdi mi tuje.

Tu so same hiše, hiše ...
In med njimi kot mravljišče:
vse preriva se in teka
kot da nekaj išče, išče ...

Težko temu se privajam:
gneča je neljubezniva —
v blatu tavam sredi ceste,
ker me vsak na stran odriva.

Upam, da se bom privadil.
Trden hočem mož postati.
Zdaj otrok sem in zato ti
to potožim, dobra mati. —

POZDRAVLJENI, BRATJE!

Pohlep po neomejenem blagostanju je privedel Sapovce do zaključka, da je treba izdelovati še več železnih predmetov in izdatno razširiti trgovino z njimi. Koj po svoji zmagi so pričeli z gradnjo treh novih plavžev in še ene kovačnice. Gorci so jim bili pri teh opravilih dragocena delovna moč. Od zore do mraka so krčili gozd, da so pridobili prostor, vlačili težka bruna, jih obtesavali za nove stavbe, lomili kamenje, žgali apno, gradili, krivili hrbte pod težo bremen, rili pod zemljo za rudo, hlastno jedli borne južine, sprejemali udarce, hiteli, se vzpenjali, molčali, trpeli in delali, delali venomer. A vse to ni zaleglo. Premalo jih je bilo, da bi mogli zmagovati nove naloge. Turovke, ki so še ostale pri življenju, so morale tudi okusiti bridkosti suženjstva. Nevajene težkega dela, so garale brez duše, kakor mrtvi stroj. Sapovci so jih nalašč priganjali k najtežjim delom. Z vso krutostjo so jim dali občutiti boleost in trpljenje premagancev. Morale so delati celo v rudniku. Njih gladka koža je bila kmalu pokrita z bolečimi praskami in brazgotinami, mehke roke so krvavele od raskave rude in jedkega apna. Nikomur se niso smilile. Le Vidar je včasih imel za nje prijazno besedo. Bil je človek silovite moči, a mehak kakor vosk. Zato je uvidel njihovo bol, čeprav so bile žene in hčere bivših zatiralcev. Nekoč je eno izmed njih branil celo pred lastnimi rojaki.

Delali so v kamnolomu. Lorka, najmlajša sestra umrlega Turana, močno in stasito dekle, se je zaman trudila, da bi zakotalila velik kamen.

»Pomagaj mi vendar. Kaj samo zijaš?« je trdo zaklicala nekemu Gorcu, ki je v bližini opravljal isto delo.

»Opravi sama!« jo je zavrnil. »In govori nekoliko drugače. Ali si že pozabila, da sedaj ukazujejo na Turovini drugi mesto tebe?«

»Ubogaj, pes!« je bruhnilo iz nje in v žgočem ognju so ji zažarele temne oči.

Gorec je skočil, kakor bi ga pičil gad ter jo udaril s pestjo po ustih. Morda bi zamahnil še večkrat, da ni v tem hipu priskočil Vidar in odrinil užaljenega mladca.

Lorka je kričala na ves glas in hlipala v krčevitem joku: »Tepel me je! Suženj me je tepel! Suženj...«

»Nehaj, neumna ženska!« jo je mirno, a odločno zavrnil Vidar. »Mar si ti kaj drugega ko sužnja?«

Kakor bi se šele sedaj zavedla te bridke resnice, je na mah utihnila. Obrisala je krvaveča usta, izpljunila kri ter povešene glave spet prišla za delo. Vidar ni vedel, ali se sramuje ali jo je premagala boleost grenkega spoznanja. Mogoče je že v tem hipu odpustila trdi udarec, ker je spoznala, da tudi ona ni delala prav?

Ne, Lorka se ni kesala. Tudi odpustila ni.

Ni mogla odpustiti udarca, še manj pa Vidarjevih besed, ki so ji tako mrzlo povedale, da je sužnja. Nihče ji še ni rekel tega, čeprav je delala vsa suženjska opravila. Beseda je pekla kakor ogenj. Zdelo se ji je, da ji bo izžgala vso notranjost mladega telesa. Zato Lorka tega ni mogla odpustiti. Ona, ki je bila sestra Turanova. Sestra onega človeka, ki je s svojim umom ustvaril te plavže, apnenice, rudnike in vso naselbino.

Delo je rastlo tiste dni v nedogled. S skrbjo so Sapovci spoznali, da se delo ne bo moglo pravočasno izvršiti brez nečloveških naporov.

Brezobzirno so začeli priganjati sužnje k naglici. Slednjo kapljico njihove moči so izrabili. Toda delo je šlo kljub temu le počasi naprej. Dvoje starejših Turovk je omagalo. Eni je pri delu v kamnolomu nenadoma postalo slabo. Stemnilo se ji je pred očmi, vse krog nje se je zavrtelo v divjem plesu in preden so se njeni tovariši zavedli, kaj se z njo godi, že je zdrknila s skale na spodaj ležeče kamenje in gluho udarila z ošivelo glavo ob kamenito grudo. Droben curek krvi je pocurljal med gruč; uboga žena ni več prišla k življenju. Druga je naslednji dan pričela tožiti, da jo nekaj žge v trebuhu. Nič več da ne more delati, je rekla. Toda Sapovci je niso pustili mirovati. Že itak jih je jezila izguba ene delovne moči, zato so jo z zmerjanjem in udarci prisilili k delu. Tisto noč je ženska nenadoma vstala s svojega ležišča, pričela obupno kričati, trgati obleko raz sebe in čudno vrteti vročične oči. Umrla je po treh dneh strašnega trpljenja.

Pri apnenici si je neki Gorec tako ožgal roko, da je bil za vsako delo nesposoben. Nesreče so se vrstile druga za drugo. Sapovci so hodili okrog kakor razdraženi sršeni.

»Premalo nas je, to je!« je godrnjal Jekel.

»Hej, očel!« ga je nagovoril sin. »Nalovimo si še sužnjev in rešeni smo. Orožje imamo, pogum tudi in dedova zanka še tudi ni odpovedala.«

Jekel je pogledal sina nekoliko začudeno in presenečeno. Kako je vendar mladeč pogodil!

Seveda so se tega načrta vsi oprijeli, kakor utopljenec slamnate bilke. Ko so se zmenili, kam pojdejo po nove sužnje, je bilo treba žrebat, kdo naj ostane doma, da bo pazil na Gorco, tako so se vsi navdušili za ta lov. Že tisti večer so odšli proti goram. Nikomur, še ženam niso povedali, kam gredo.

Med onimi, ki so ostali doma, je bil tudi Jeklov sin Nardal. Žreb je odločil tako. Nardal se je jezil, da je moralo ravno njega to doleteti, saj je vendar on predlagal lov na sužnje. Ni mu bilo sicer toliko do sužnjev. Naveličal se je že bil enoličnega življenja med plavži, sužnji in neprestanim delom. Zahotelo se mu je proste narave, boja in pustolovščin. Sedaj pa — preneumno, ravno on mora ostati doma. Jezen je pograbil dolgo bikovko in šel nadzirat sužnje, ki so kmalu morali občutiti njegovo jezo. Toda tudi s kričanjem in pretepanjem si je ni ohladil, zato se je kaj kmalu naveličal. To ni bilo zanj. Res živel in užival je samo tedaj, če je na lovu ali v pretepih lahko pokazal svojo drznost, pogum in spretnost. Naslonil se je na skalo v kamnolomu in s polnimi prsi pil opojni duh cvetja, trave in smole. Kdo ve o čem je premišljal, ko se je tako nepremično zagledal preko plavžev tja nekam v sinjo daljavo. Nardal je bil lep mladenič. Nalahko vzvalovani,

črni lasje so mu padali na mišičasta pleča, vse njegovo od sonca zagorelo telo, lepo razvito vsled vednega gibanja v prosti naravi, je bilo kakor iz bronca vlitto. Lorki, ki je delala tam v bližini, se je celo zdelo, da bi ves glasno zazvenel kakor kovina, če bi rahlo udarila po njem.

Morda je bila ta preprosta misel vzrok, da je skotalila droben kamenček na njegova pleča, ko je po opraviilu prilezla nadenj na skalo. Nardal ni zazvenel. Samo zdrznil se je in jezno zaklical proti njej: »Kaj si drzneš?«

Ko pa je ugledal njene modre oči in v zadregi se smehljajoči obraz, obrobjen od kodrastih, rjavih las, ga je jeza takoj minila. Nasmehnil se je še on. Zaželel je spregovoriti nekoliko besedi z mlado sužnjo samo zato, da bi pregnal dolgčas, ki ga je mučil vedno bolj.

Sedel je v travo in velel še njej sesti. Tisti hip se je že kesal, da jo je poklical, ker ni vedel, kako bi pričel pogovor z njo. Ona je tudi molčala, ker je čakala, da jo bo nagovoril. Nekaj minut sta tako sedela v mučnem molčanju, ko je slednjič pretrgal tišino, Nardal s svojim bronastim glasom. Vprašal jo je, gotovo samo zato, da bi pričel pogovor: »Kako ti je ime?«

»Lorka!«

»Ah, da! Saj sem že vedel. Imena sužnjev se hitro pozabijo.«

Lorki je planila kri v lica. S komaj pridržano jezo je ostro odgovorila:

»Nisem sužnja! Vedi, da sem hči onega, ki je početnik našega rodu in sestra Turanova, ki je s svojim umom ustvaril vse to, kar ste vi uprli. A vedi, da se bodo bogovi maščevali za vaše početje. Vsak dan molim k njim.«

Pričakovala je, da jo bo za te besede udaril. Toda njemu je bila Lorkina drznost všeč in nekako slutil je, da nanj ne kuha nikake jeze. Zato se je samo nasmehnil. Lorka se je čudila njegovi hladnokrvnosti. Naenkrat ji je zrastle pogum in kakor živ studenec so ji tekale grenke besede očitaj in tožb čez rdeče ustnice. Vse bridke misli, ki so se ji v suženjstvu zarile v srce in žgale kakor ogenj, mu je vrgla v obraz. Ves čas jo je mirno poslušal. Ta mirnost jo je razdražila še bolj, dokler se ni njeno govorjenje utopilo v bridkem joku. Šele tedaj je zopet spregovoril:

»Čemu mi to pripoveduješ? Vaš rod je bil prvi, ki je uvedel suženjstvo. In če je to greh, kakor praviš ti, tedaj je ta greh padel na vas. A čemu bi govorila o tem. Suženjstvo se je izkazalo kot dobro za nas, kakor svoj čas za vas. Zato sem tudi danes predlagal očetu, naj si nalovi novih

sužnjem, da delo ne bo zaostajalo. Mislil sem, da se bom tega lova udeležil tudi jaz, a je žreb odločil drugače. Ne morda radi sužnjem, temveč radi boja. Ni mi za vse te plavže, rudnike, apnenice in kovačnice. Sulica, zanka, divjačina, črni gozdovi, viharo jezero, razpenjena reka, to je moje življenje!»

Globoko je vzdihnil. Kakor sam sebi je govoril in šele, ko je končal, se je zavedel, da Lorka še sedi poleg njega. Nekoliko se je sramoval svoje slabosti, a dosegel je to, da sta kmalu kramljala o najbolj vsakdanjih stvareh. Ne več kot gospodar in sužnja, temveč kakor dva stara prijatelja.

Luna je priplavala že visoko na mehko poletno nebo, ko sta se ločila. Lorki je bilo lahko pri srcu, ker je vendar-le našla človeka, ki ji je vzbudil rahlo upanje na izboljšanje njenega položaja in morda na rešitev.

Nekaj dni je minilo, Sapovcev pa še ni s pohoda. Nardala je skrbelo, če se jim ni morda kaj pripetilo.

Nekega dne pa so Gorci videli prihajati sem od reke skupino ljudi, samih moških. Šli so v tesni gruči. Kmalu so opazili, da so to Sapovci, vračajoči se domov. Njih dolge sulice so se lesketale v vročem opoldanskem soncu; grozeče je zdaj pa zdaj zamigotal njih kovinski lesk skozi razbeljeni zrak. Med njimi je šla gruča kakih dvajsetih moških. Neodločno in preplašeno so se gnetli, kakor čreda ovac. Nikakega orodja niso nosili. Pač pa so jim bile roke s konopci zvezane na hrbtih. Že na prvi pogled je bilo videti, da so pripadniki nekega povsem tujega plemena. Na obrazih se jim je poznalo, da so mnogo pretrpeli. Telesa so jim bila pokrita z ranami in podplutbami, od utrujenosti so komaj vlačili noge za seboj. Ko so ugledali plavže, so obstali kakor na povelje in izmenjali preplašene poglede. Še nikdar v življenju niso videli kaj sličnega. Toda Sapovci so jih s kričanjem in udarci nagnali naprej.

Novim sužnjem so pri plavžih odvzeli vezi in jim prinesli nekoliko juhe. Kakor lačni psi so se vrgli na njo. V hipu so jo posrebal. Gotovo jim Sapovci že več dni niso dali ničesar zaužiti, da bi tako zmanjšali njih odpor. Vidar je stopil k najstarejšemu in ga pozdravil: »Pozdravljen, brat!»

Kakor odmev so ponovili njegovi Gorci: »Pozdravljeni, bratje!»

V ganotju so se zalesketale oči novih tovarišev, ko so jim odgovorili: »Pozdravljeni!»

Bil je trpek, a lep trenutek, ko je skupina izkoriščanih in brezpravnih sprejela nove brate ter jim ni mogla nuditi drugega, ko dobro besedo in odprto srce. Našli so se v mislih in besedah. Gorce je spravil ta pozdrav v nekako svečano razpoloženje. Bilo jim je v tolažbo, da so našli tovariše v nesreči. Že naslednjo minuto pa se je zgodilo nekaj, kar je namah zrušilo vtis novega srečanja.

V nekega novega sužnja, mladega moža, je šinila obupna misel, da bi lahko pobegnil, posebno še, ker je imel roke proste. Kakor ta misel, tako hitro je tudi on šinil pokoncu in se v divjem diru spustil proti reki. Sapovci so zagnali oglušujoč krik. Grabili so za orožje in jo udrli za njim. Vse je prevpil Nardal: »Pustite ga meni! Hej, jaz ga bom! Jaz!»

Res so vsi obstali. Nardal pa je zagrabil zanko in kakor jelen zdirjal za ubežnikom. Sužnji so čutili, kako jim od razburjenja tolče v prsih. Vsi so ubežniku želeli srečo. Gorci so vedeli, da se mu beg posreči, če pravočasno doseže reko. A to je vedel tudi Nardal. Kljub temu se je hotel nekoliko poigrati z ubežnikom. Nalašč je dvakrat padel in zaostajal. Ubegli suženj je to opazil. V velikih skokih se je poganjal čez planjavo. Toda Nardal je bil spočit. Bolj ko sta se oba bližala reki, manjša je bila razdalja med njima. In ko je ubežnik ravno mislil skočiti v rešilne valove, je švignila Nardalova

zanka skozi zrak, mu zdrknila čez pleča in roke ter ga kakor klado podrla na tla. Nardal je zmagoslavno zavriskal, Sapovci so se mu navdušeno odzvali, ubežnikovi svojci pa so si z rokami zakrili oči.

Nardal svoji žrtvi ni pustil vstati. Oni konec zanke, ki jo je držal v rokah, si je vrgel čez ramo in vlekel nesrečnega za seboj, kakor kako bruno. Zaman je suženj otepal z nogama, se premetaval, vpil, prosil... Nardal ni poznal usmiljenja. Zanj je bil to lovski plen, kakor lisica, jelen ali medved. Obtočenega, krvavega, vsega opraskanega, z odrto kožo na plečih in rokah, nezvestnega je vrgel očetu pod noge. Jekel je sina ponosno potrepljal po rami. Proti sužnjem pa se je zadrhl:

»Naj vam bo to v svarilo! Vsakomur, kdor bi hotel zbežati, se bo tako zgodilo. Zapomnite si! Zdaj pa odnesite to mrhovino in jo spravite k zavesti.«

Molče so odnesli trpečega tovariša v senco ob robu gozda ter ga tako dolgo polivali z vodo, da je odprl oči. Pogledal jih je s takim pogledom, da je vse pretreslo.

Zvečer so se znašli vsi v enem prenočišču. Tesno je bilo in vroče, da so komaj dihali. Dolgo v noč so se pogovarjali. Gorci so izvedeli povest novih sužnjev. Njih najstarejši jim jo je povedal. Bivali so daleč onkraj gora ob krasnem, rib bogatem jezeru. Hodili so na lov, ribarili in bili najsrečnejši ljudje pod soncem. Udomačene so imeli tudi koze in svinje. Za nič drugega jim ni bilo skrbeti, ko da so na svojih mostiščih imeli dovolj hrane za zimske čase. Vse drugo jim je bila deveta briga. Slabo se jim nikdar ni godilo. Jezero je dajalo dovolj rib, planjava in gozd pa divjačino in sadov v izobilju. Pokrajina je bila sicer precej gosto naseljena, a ker je vsem dajala dovolj živeža, se nikdar niso prepirali. Kar namah pa se je vse to lepo življenje zrušilo ter utonilo v požaru in krvi.

Pred nekaj dnevi je bilo prišlo k Mostiščarjem deset tujih mož. Nosili so nepoznano orožje, ostro in bleščeče. Rekli so, da so zašli na lovu, da jim sreča ni bila mila, nobene divjačine da niso srečali. Prosili so za prenočišče. Dagar, starešina Mostiščarjev, jim ga je rad odkazal. Še kozjega mleka jim je ukazal prinesiti za večerjo. Med pogovorom so tuje omenili, da imajo veliko posestvo in priprave za izdelovanje lepega, bleščečega orodja. Vabilj so Mostiščarje, naj gredo z njimi, češ da jim bodo pomagali delati, za kar bi jim tuje dali hrano in bogato plačilo v živini in orožju. Toda Dagar je njihovo ponudbo zavrnil, ker je menil, da ne potrebujejo ničesar, saj so imeli vsega

dovolj. Orožje, ki so ga imeli tujci s seboj, da je sicer boljše in lepše, a njim da zadostuje ono, ki so si ga sami izdelali. Odšli so spat.

Sredi noči pa je pričelo mostišče goreti na več krajih. Preplašeni so zapustili Mostiščarji svoja ležišča, da bi rešili kar se da. Toda, o groza! Kakor tolpa lačnih volkov so se prej tako skromni gosti vrgli po njih. Brez usmiljenja so pobijali žene in otroke, može po lovili in vezali. Ubogi Mostiščarji so se komaj zavedli, tako naglo se je vse izvršilo. V nekaj urah je bilo mostišče upepeljeno, otroci in žene pobiti, moški pa sužnji. Dva dni so jih Sapovci gonili proti domu in jim ves čas niso privoščili ne grizljaja jedi ne požirka vode.

»Drugo pa veste sami,« je končal Dagar svojo povest, »a eno vam pri-segam pri vseh silah zemlje in neba, da ne bom miroval prej, da bo maščevan moj rod. Ako umrjem brez maščevanja, naj psi požrejo moje kosti.«

Zamolklo, strašno so odjeknile te besede v tesnem prostoru. Da, maščevanje! Beseda je zašumela Gorcem in Mostiščarjem kakor zlovešč hrošč v ušesih. Od tistega dne je brenčala krog njih vedno glasneje, vedno pogostejše jim je legala na jezike, vedno globlje se je zajedala v njih srca.

(Se nadaljuje.)

VLADO KLEMENČIČ:

PASTIR ANDRAŽ

Vprašanje, odkod izvira beseda vujdrč, naj razjasnijo drugi. Jaz vem toliko, da pomeni posteljo ali še bolje: ležišče. Na vujdrč hodi spat pastir Andraž. Ko nakrmi in napoji živino in je tudi vse drugo delo v hlevu in pred hlevom opravljeno, spleza Andraž na vujdrč.

Visoko pod hlevskim stropom visi ta pastirska postelja s štirimi močnimi koli obešena in pritrjena na tramove. Na tale vujdrč pa prideš le po lestvi. In tako pleza Andraž večer za večerom na vujdrč in jutro za jutrom z njega. Pa ne mislite, da ni takle vujdrč prijetna postelja. Še kako, posebno pozimi. Mnogi ljudje, ki od mraza drgetajo po mrzlih podstrešjih ali vlažnih kletah, bi Andražu zavidalj to ležišče. Postlano ima s slamo, ki je je v hlevu dosti. Odeva pa se s konjskimi plahtami. Pa že tako je v hlevu dovolj toplo, saj toplota kar puhti od živalskih teles in se zgoščuje pod stropom.

Tudi drugače si je uredil pastir Andraž na vujdrču namoč udoben kotiček. Če ima hlače ali róbačo več, kakor si more obleči, jo obesi kar na tram poleg vujdrča. Na tramu, tako blizu, da lahko poseže z roko, pa ima zaboj, kjer hrani svoje reči: bikovico, ki jo včasih, ko gre v šolo, ovije okoli pasu, da se tepe s svojimi tovariši, ključ, s katerim strelja za vuzem, škatlico s karbidom (to škatlico čuva kakor zaklad), potem pa še eno pločevinasto škatlico, kamor spravlja gumbe, žeblje, žico in kar pač najde in se mu zdi vredno, da pobere. Na tramu visi tudi torba s šolskimi rečmi, pa to ni taka dragocenost.

Zdaj je Andraž star trinajst let. Že štiri leta služi za pastirja in hlapčiča. Prej pa je bil pri svoji materi. Na najvišjem griču sredi gorice je stala viničarija, majcena hišica, pa tako lepa, da bi jo kar objel. Stene bele kakor sneg, porisana ozka proga nad podstenjem, okoli oken in vrat, v oknih rože, na vrhu slamnatega slemena pa je čepel lončen ded z dolgim nosom in srepimi očmi. Na štirih oglih poslopja so stale štiri palme, da so odganjale strele. Pod hišo pa je takole v jeseni pel klopotec. Vsega tega se še spominja pastir Andraž, kadar ne more zaspati na svojem vujdrču. Pa matere se spominja,

kako je rezala otrokom pogače, kadar je bila trgatev, pa očeta, kako je prepeval, ko se je ob kópi napil šmarnice. Ampak bilo je osem otrok, on najmlajši. Moral je služiti.

Dolgo se ni mogel privaditi tujega doma in ljudi. Res da v viničariji pri materi šestokrat ni bilo kaj jesti in obleči. Kaj pa mislite, koliko otrok, za-sluzka pa nobenega! Ali mati je le mati. Zna tako milo pogledati in potolažiti, da človek vsaj za trenutek pozabi nevolje tega sveta.

Ko je prišel Andraž kot pastir v novi dom, mu ni bilo treba gledati na kos kruha, ki so mu ga dali. Še silili so ga, naj urno jé. Pa fiziola se je nabunkal, krompirja in zelja. Ampak potem je bilo treba k živini. »Tri krave, telička in kobilo boš imel na skrbi«, mu je povedal gospodar. Kaj se pravi, skrbeti za toliko živali, se je Andraž bridko zavedel šele čez tedne. Ubogo devetletno pastirče je vzelo vile in kidalo gnoj od živine, da so mu rosne kaplje polzele po licu. Treba je bilo nastiljati, krmiti, napajati in čistili živali. Treba je bilo pripravljati rézanco. Treba je bilo spuščati tele, da je cécalo, treba je bilo mnogo noči prebedeti, kadar je krava zbolela. Težak in grenak je bil ta kruh. A kaj je preostajalo Andražu drugega, kakor zdržati za vsako ceno. Saj bi si lahko gospodar najel drugega pstirja, toliko se jih je ponujalo. Andraž je bil preponosen, da bi popustil, ko je že začel. Treba je bilo pač ukrotiti telo, ki mu je bilo tako lenobno.

In zdaj vam je Andraž mož na svojem mestu. Majhen mož, pa vendar.

Le enega si je Andraž želel. Da bi čimprej odpravil šolo. Šola ga je ovirala v njegovem poklicu.

Ali kaj hoče? Treba je. Vsi drugi hodijo v šolo, hoditi mora tudi on. Kaj rad hodi, ampak gospodar je drugega mnenja. »Čemu pa sem te vzel, čemu te hranim in oblačim?« pravi večkrat, a vse nič ne pomaga. Saj ostane večkrat doma, pa pošlje učiteljica opomin in šolski upravitelj grozi s kaznijo. Takrat gospodar grdo gleda in rentachi okoli oglov. Andraž se boji, da bo moral oditi. Potem bo sramota in stradež. Še vestneje opravlja svoje delo. Torbo s šolskimi rečmi vrže kar pojdóč na podstenje, zgrabi vile in k živini. Kida, nastilja, še krave se je naučil molsti, da bi se malo prikupil gospodinji. Ko je že trda noč, ga pokličejo k večerji. Po večerji spleza na vujdrč in premišlja, ali ni česa pozabil. Vstane in gre gledat, ali se ni morda tele odvezalo, ali so vratca na kurniku dobro zaprta, da ne pride dehor ali lisica. Potem se spet spravi na ležišče in zaspi.

V šoli se Andraž ne razume z vsemi tovariši. Seveda, kdo pa si more biti dober z vsemi ljudmi. Andraž ima svoje prijatelje in neprijatelje. Tisti, ki jih bije z bikovico, so neprijatelji. Edvard, trgovčev sin, dečko, ki si prinese vsak dan z medom in sirovim maslom namazan kruh, je v odmoru rekel Andražu: »Ti pa tiho bodi, vujdrč!« Ves razred se je zakrohotal. Andraž je pogoltnil žaljivko, a na cesti je urezal Edvarda dvakrat prav močno z bikovico. Drugi dan je bilo v šoli prav zanimivo. Trgovec je zatožil Andražo učiteljici. Učiteljica je izpraševala učence, kako je bilo. Kazen se je glasila: pol ure po šoli. Andraž pa je ušel že opoldne domov in se ni pokazal tri dni. Ko se je vrnil, je rekel učiteljici: »Prosim, natepite me! Po šoli pa naj bodo tisti, ki imajo čas!« Učiteljci se je pokazal nasmešek okrog usten in ni rekla nič. Še nikoli ni nobenega natepla in tudi Andražo ni. Rada ima otroke.

Tudi Andražu je gospodična všeč, samo enkrat se mu je zelo zamerila. Rekla je, ko je pregledovala naloge: »V tej klopi pa smrdi kakor v konjskem hlevu!« Seveda so vsi pogledali Andražo. Pa saj učiteljica sama ve, kako je s to rečjo. Andražo je bilo malo sram, ali kaj hoče. On ne čuti hlevskih vzduhov, ker stanuje v hlevu in spi na vujdrču.

Uči se Andraž še dobro. Tudi paziti zna, če ga ne zmotijo misli na krave in kobilu. Kadar je zunaj sonce in pomlad, se zagleda skozi okno in misli, ali bo mogel še do večera napasti in opraviti živino. Le z domačimi nalogami ni nič.

A včasih je tudi v šoli zabavno. Učiteljica pripoveduje na primer o božičnem večeru, o jaselcah, o Jezuščku, ki prinaša pridnim otrokom darila. Andraž takih reči ne pozna. Njegov gospodar ne da na take reči nič. Na božični večer so lani molili rožni venec, potem pa so šli spat. Andraž je prespal sveto noč na vujdrču. Ni bilo Jezuščka ne jasele ne daril.

Pač pa vuzem, to je nekaj drugega. Takrat vzame Andraž iz zaboja na tramu ključ in škatlico s karbidom in strelja, da odmeva čez hrib in plan. To je navada v teh krajih. Včasih so streljali za Veliko noč iz možnarjev, zdaj pa le iz pištol in votlih ključev. Streljajo veliki fantje, malokateremu šolarju dovolijo starši, da sme streljati. Andražu gospodar ne reče nič. Pa je tale reč nevarna. Ne toliko, da si odstreliš prst ali dva, ampak zaradi orožnikov. Mnogim so že odvzeli pištole in jih zapisali. Andraža pa ne dobe, ima bistro oko.

Andraž je vsak dan bolj fantovski, močnejši in samozavestnejši. Vujdrča mu nihče več ne omeni, ve, da bi slabo naletel. Doma ima na skrbi že pol gospodarstva. Gospodar je že star in rad ukazuje, če ima komu. Andraž pa se zaveda, koliko zna in more. Komaj čaka poletne oprostitev, saj mu potem v jeseni ne bo treba več v šolo. Zadnjič je jahal na kobilu skozi vas in veselo pomahal s kapo, ko je zagledal gospodično učiteljico.

Vidite, tak je pastir Andraž. Pa saj bo kmalu hlapec.

ERNEST YOUNG — PAVEL KUNAVR:

POVESTI POPOTNIKOV

TASMAN ODKRIJE LETA 1642. NOVO ZELANDIJO

Abel Jansen Tasman

Dober dan vsem skupaj! Moje ime je Tasman. Po rodu sem Nizozemec. V mesecu avgustu l. 1642. sem odjadral iz mesta Batavija na otoku Java, ki pripada nizozemski Vzhodni Indiji, da bi poizkusil najti del sveta, o katerem so trdili, da se razprostira po južnem delu naše zemlje. Štiri mesece na to, in sicer v decembru smo dospeli do zapadne obale Nove Zelandije.

Zajadrali smo v neki zaliv, velik in odprt ter približno tri ali štiri milje širok, kjer smo se malo pred sončnim zatonom usidrali. Eno uro nato smo ugledali na kopni zemlji več ljudi in od obale so odrinili proti nam štirje čolni. Dva od teh sta bila naša, ki sta šla na ogled, kje bi bilo dobro mesto za usidranje in kje se nahaja kak kraj z dobro pitno vodo.

Ljudje v drugih dveh čolnih so klicali proti nam z močnim, sirovim glasom. Kaj so govorili, nismo mogli razumeti, toda klicali smo jim namesto odgovora nazaj. Njihovo kričanje se je večkrat ponavljalo, a niti za lučaj kamena se nam niso hoteli približati. Trobili so tudi na neki instrument, ki

je povzročal slične glasove kakor prava trobenta; mi pa smo jim odgovarjali s svojim rogom. To se je na obeh straneh po večkrat ponavljalo; ko se je znočilo, so nas domačini zapustili in se odpravili na kopno. Mi pa smo ostali vso noč čuječi in pripravili smo topove.

Naslednjega jutra se je naši ladji zopet približal čoln s trinajstimi možmi, a zopet ne bliže za lučaj. V kolikor smo mogli presoditi, je bil ta narod tako visoke rasti kakor mi, močnih kosti in sirovega glasu. Barva njihove kože je bila nekako med rjavo in rumeno. Njihovi lasje so bili črni in povezani na vrhu glave, v čop pa so imeli zataknjeno navpično pero. Njihovi čolni so bili prav za prav sestavljeni iz dveh ozkih, dolgih čolnov, pritrjenih skupaj z deskami, na katerih so sedeli. Njihova vesla so bila več kakor šest čevljev dolga in na koncu koničasta. Zdelo se nam je, da sestoji njihovo oblačilo iz rogoznic ali iz bombaža, toda večina ni imela na gornjem delu telesa sploh nobene obleke.

Kazali smo jim ribe, platno in nože, da bi jih privabili k sebi, toda niso hoteli in končno so odveslali nazaj k bregu.

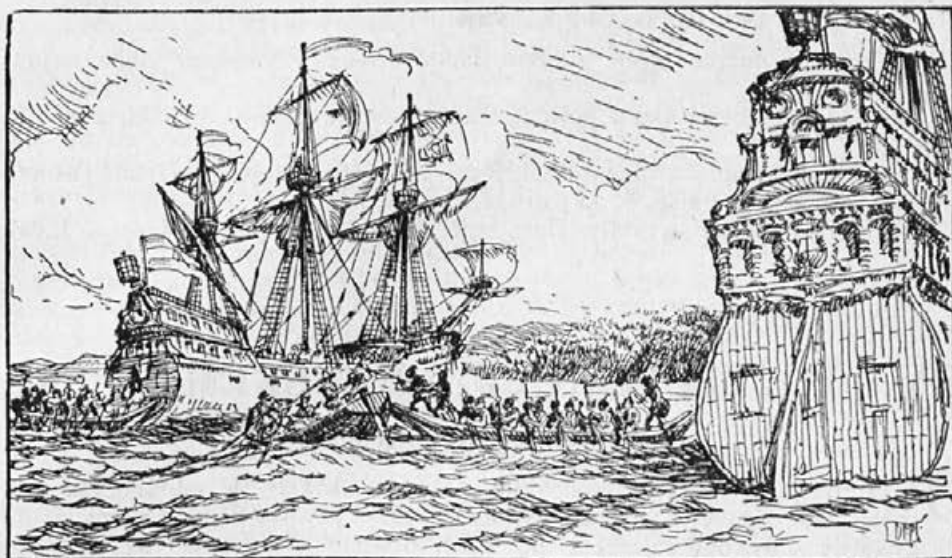
V tem so prišli častniki druge ladje na krov moje jadrnice in sklenili smo, da premaknemo obe ladji bliže k obali, kjer se je bilo lažje zasidrati. A komaj smo sklenili to storiti, smo videli, da se je sedem čolnov odpravilo proti nam. Eden od teh, v katerem je sedelo sedemnajst mož, se je bližal zelo hitro in je zavil okoli naše druge ladje. Drugi čoln s trinajstimi močnimi možmi pa se je približal moji ladji za pol lučaja. Večkrat so klicali drug drugemu. Zopet smo jim pokazali kakor prej belega platna, a niso se brigali za to.

Nato sem odredil sedem mož naše posadke, da se ukrca v čoln in odpluje k drugi ladji in naroči možem, da naj bodo oprezní in če bi domačini pristali ob ladji, naj ne dovolijo, da bi jih preveč na enkrat prišlo na krov jadrnice.

Ko je ta čoln odrinil in bil zadosti proč od naše ladje, so domačini v čolnih, ki so nam bili najbližji, začeli močno klicati onim, ki so bili za drugo jadrnico. Čolni z divjaki, ki so se nahajali med našima ladjama, so

Tasmanovo potovanje v Novo Zelandijo

Divjaki napadajo ladje

se divje zapodili proti našemu in se besno zaletavali s svojimi kljuni vanj, da bi ga obrnili in da bi zajel vodo. Tedaj je prvi od zločincev v čolnu udaril s topim kopjem enega naših mož tako močno v tilnik, da se je ta prevrnil v morje.

Tedaj so tudi drugi padli po ostanku posadke v čolnu s svojimi vesli in kratkimi, debelimi kiji ter jih premagali. V tej borbi so bili trije naši možje ubiti in eden smrtno ranjen. Ostali trije so splavali proti moji ladji in poslal sem naproti čoln, da jih je pobral iz morja.

Po tem boju so morilci vzeli enega od naših ubitih mornarjev v svoj čoln. Drugi od ubitih mož je padel s krova in se je potopil. Čoln so pustili v miru. Z naših ladij smo streljali na napadalce z mušketai in topovi, pa jih nismo zadeli in odveslali so proti kopnemu. Nato smo poslali čoln za drugim, ki je prosto plaval po zalivu, da smo ga dvignili na ladjo. V njem smo našli enega moža ubitega, drugega pa smrtno ranjenega.

Sedaj je postalo nemogoče, da bi se na prijateljski način sestali z domačini, niti nismo mogli upati, da bi od njih dobili živil in sveže vode; zato smo dvignili sidro in razpeli jadra.

Ko smo odjadrali, je dvaindvajset njihovih čolnov odrinilo od obale in se nam približalo. V enajstih je bilo polno ljudi. Ko so priveslali na strelno daljavo, smo dvakrat s topom ustrelili proti njim, ne da bi jim prizadejali kaj škode. Tudi z naše druge ladje so ustrelili in zadeli nekega moža v prvem čolnu, da se je prevrnil v morje. Slišali smo, kako je naš izstrelek udaril v njihove čolne, toda ne vemo, kakšen uspeh je imel; le to smo videli, da so se na to nenadoma obrnili proti obali, kjer so mirno obstali in se niso več upali približati nam.

Kraj, kjer se je vse to zgodilo, smo nazvali Morilski zaliv.

Nova Zelandija je bila druga dežela, ki smo jo mi odkrili in je prav krasna dežela. Upamo, da je del nepoznane Južne celine, katero smo se odpravili iskat.

V enem prihodnjih dneh bom moral iti iznova iskat neznano deželo. Zdravi!

Vaje.

1. Razloži imena: tapir, pingvin, lama. Povej, v katerem opisu najdeš odgovor na to!
2. V kakem besednjaku poišči pomen imen: nagelnovi klinčki, kopje in sidrišče.
3. Iz kake druge knjige poišči, s katerimi divjaki se je sestal Tasman na Novi Zelandiji. Poišči še kaj drugega o njih.
4. Kje so: Malajski preliv, Haiti, rtič Dobre nade, Quito, Maroko, Java?

KARLO KOCJANČIČ:

DVA POTEPUHA NA JADRANSKEM MORJU

V deželi kopaliških gostov.

Od Trpnja do Trogira je naju vodila pot mimo krajev, ki me spočetka, po pravici povedano, niso dosti zanimali. Najin prvotni namen je bil ta, da bi križarila s svojim čolnicem po tistih predelih Dalmacije, ki so svetu kolikor mogoče od rok in najmanj znani, veliki otoki z njihovimi letoviškimi kraji, središča tujskega prometa na celini, Makarsko, Omiš, Split, če hočete tudi Kaštelansko Riviero in Trogir. Vse te kraje bi obiskala tako rekoč iz vljudnosti, mimogrede za dopolnitev slike, ki sem si jo hotel ustvariti o Dalmaciji. Iskala sva, vsaj jaz, miru in samote, življenja, ki še ni preveč oblikovano in razburkano od civilizacije sveta. Sila razmer, to je stalna nevarnost, ki bi nama pretela na preveč odprtem morju, pa je hotela, da sva pretežni del nadaljnje poti opravila med kraji, ki sva se jih hotela izogibati.

No, ni bilo tako hudo, kakor sva mislila. Postavim celo, da je bila vožnja od Trpnja do Podgore, 9 km pred Makarsko, ena najdaljših, kar sva jih naredila v enem dnevu, obenem tudi ena najlepših med vsemi. Sonca, modrine, tišine, veličastnih pogledov na skalne zidove Biokova na celinski strani in drobnih idil vso pot je bilo na pretek. In ker sva imela tudi vso pot dovolj prodnatih zalivov in zalivčkov na razpolago in ker je vročina pritiskala z vso silo poletnih dni ter sva potovala skozi deželo, ki je kakor ustvarjena za kopališko življenje, sva se pač tudi midva spremenila v kopališka gosta posebne sorte ter sva delala med vožnjo obilne presledke, da sva mogla z užitkom in navdušenjem skakati v kristalno čisto, slano vodovje in se potem do mile volje cvreti na žgoči belini prodišč. Kateri užitek je bogatejši od tega, posebno če si do popolnosti zavrgel vse svoje skrbi in si tako pozabil na vse običajno življenje, da se nisi mogel niti spomniti, kateri dan je zapisan v koledarju!

Makarska je bila do roba in preko njega napolnjena z letoviščarji, menda jih je bilo poldrug tisoč, in vsa njena obsežna kopalna peščina ali bolje rečeno prodnina bi črno mrgolela od vseh teh ljudi, če bi ne bili slučajno bolj bronaste barve od sonca nego črne. Navzlic vsemu kopališkemu vrvenju, pa sva si privoščila v Makarski ves dan odmora, dobro sva ga izkoristila po vzgledu vseh ostalih gostov na obrežju. Zvečer, ko sva ostala čisto sama na njem, sva doživela tudi svojo prvo nevihto pod šotorom. In še kakšno! Mislila sva, da bova ž njim vred sfrčala v zrak. Nu, nisva sfrčala.

Naslednji dan je bila takšna vročina, da sva z veseljem prepustila lah-nemu južniku in jadrju, naj bi naju spravila naprej do Omiša, med tem ko

sva midva na pol ležala v čolnu in si samo od časa do časa skušala s pljuškom vode ohladiti glavi in možgane, ki so se kuhali v njiju. Veter pa je storil svojo dolžnost le do pol poti, v popoldanski uri, ko je minila najhujša pripeka, sva morala prijeti za vesli. Pet minut kasneje se je Albertovo zlomilo, bilo je že nekoliko dni v neredu. Toda moti se, kdor sedaj misli, da je Albert zadovoljno legel na medvedjo kožo in prepustil vse nadaljnje svojim rokam. Nasprotno, hotel se je postaviti in se je: vzel je z energično kretnjo svoje veslo in je točno v eni uri dokončal drugo polovico poti do Omiša, 12 km! (Med tem sem jaz zadovoljno ležal na medvedji koži.)

Omiš ima prekrasno lego ob izlivu Cetine, nekaj divnega in divjega je njegova okolica, navpične stene, ki so kakor od narave postavljeni trdnjavski zidovi. A vendar se tu nisva počutila dobro. Stari del mesta je slikovit, kakor le more biti kakšno staro mesto v Dalmaciji, novejši del pa je neprikupna mešanica modernih hotelskih zgradb, ki ne spadajo prav nič v to okolico barak, velikih cementnih in drugih tovarn, ki bijejo lepoti tega dalmatinskega kotička v obraz. Prav rada sva se drugo jutro poslovila že na vse zgodaj.

In še dobro, da se nisva preveč pomudila. Split je blestel v jutranjem soncu že dosegljivo blizu, toda komaj sva bila iz omiškega zaliva, je pripihal hud južnik, ki je začel gnati čedalje višje in nevarnejše valove. Hočeš nočeš sva se morala odločiti, da napraviva velikanski ovinek vstric z obalo, namesto da bi udarila preko odprtega morja naravnost v Split. In ko sva z muko priveslala z viharjem v hrbtu pod selo Stobreč, 7 km od Splita, sva morala na suho, kajti od tu naprej bi imela valove v bok in to bi ne bila šala niti za neprimerno večjo ladjo.

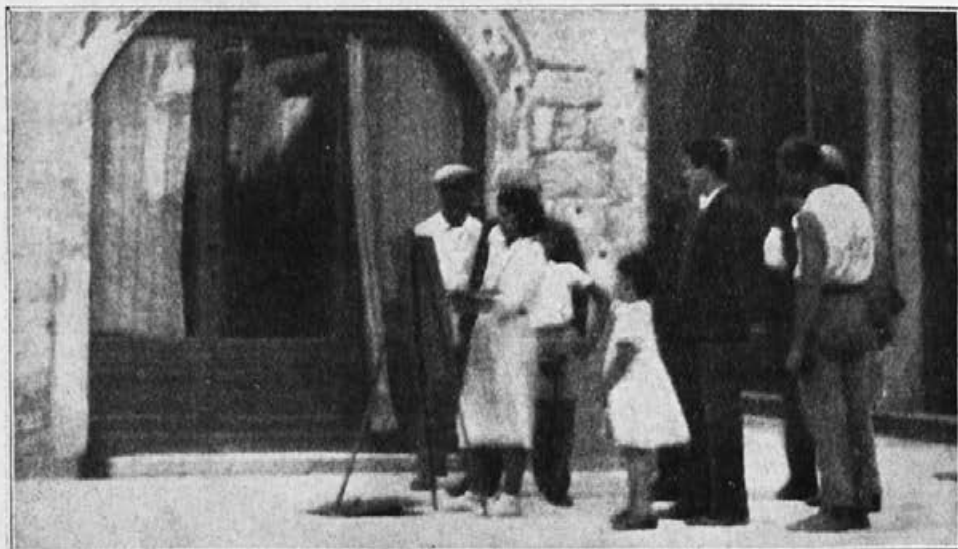
Skratka, v Stobreču, Splitu pred nosom, sva prečepela v nestrpnem čakanju in gnevu dva polna dneva, toliko časa se namreč prosluli »jugo«.

Opoldanski počitek

ki se ga izmed vseh vetrov na Spodnjem Jadranu najbolj boje, ni hotel pomiriti. Tega vetra tu v poletju običajno nimajo, toda v tem nerednem letu je hotel menda baš zaradi naju dveh poleg vseh ostalih vetrov pokazati, kaj zna. Na suhem sicer nama ni škodil, nu, pa je vendarle dosegel ta nikoli pričakovani obrat, da sva jo v Split primahala namesto ponosno s čolničem po morju, precej klavrno po suhem peš. To sva morala storiti že zaradi tega, ker nisva dobila v Stobreču, ki je sicer lep in precej velik kraj z rodovitno okolico ničesar pametnega za zobe. Veste, kako je z edino gostilno v tem kraju? Ko sva stopila prvi dan tja lačna in žejna, baš v primernem razpoloženju, da bi si z užitkom privezovala duši, sva ugotovila, da nimajo v nji nič toplega in nič mrzlega za zobe (to je malo čudno za takšno bližino velikemu mestu), nič kruha (to je bilo že nevarno čudno) in nič — vina (to je pa izbilo sodu dno in sva jo udarila vsa ogorčena v največji vročini v Split). Drugače pa so Stobrečani po značaju ustrežljivi in dobri kakor beli kruh in midva sva jim tudi pošteno zakurila, da bodo za bodoče morda bolje poskrbeli za tuje ljudi, ki jih pridejo obiskat.

O Splitu ne bom govoril, pozna ga že vsak otrok. Ugajal je nama izredno in sva si ga ogledala, kakor se spodobi. Ko je pa jugo vendarle ponehal, da sva mogla iz Stobreča s čolnom naprej, se v ponosni prestolici ob našem morju nisva več ustavila, šla sva mimo nje proti Kaštelom in Trogiru. Počitnice so se že nevarno nagibale proti koncu in če sva hotela napraviti še vso pot, ki sva jo imela v načrtu, se nisva smela nikjer več muditi brez nujne potrebe. Tako sva morala slavne Kašte in ves njihov nebeško lepi zaliv občudovati, žal, samo na neko daljavo. Tudi v Trogiru se nisva ustavila čez noč, temveč sva postavila šotor nekoliko kilometrov dalje, skoraj pri otoku Drveniku, vendar sva si v njem privoščila nekoliko ur. Starodavno mesto, ki so ga že Rimljani imenovali mramorno mesto, zasluži še danes to ime. Koliko slavne preteklosti, koliko spomina na nekdanje bogastvo govori tu iz vsakega kamna! A danes dela obenem vtis velikega muzeja, v katerem je vse obsojeno, da ne bo več sodelovalo v živem življenju.

Umetnost in njeni poznavalci. Prizor iz splitske ulice

OB 25 LETNICI SMRTI ANTONA MEDVEDA

Letos dne 12. marca je minilo petindvajset let, odkar je umrl slovenski pesnik Anton Medved, ki je bil takrat župnik na Turjaku. Vendarle pa so ga pokopali v Kamniku, njegovem rojstnem kraju. Dasi ni imel, ko ga je pokosila smrt, še niti eno in petdeset let, je bilo njegovo delo plodovito in blagoslovljeno za naš narod in kulturo. Napisal je dve obširni knjigi poezij in vrsto iger.

Anton Medved je pomembna osebnost v naši književnosti. Že po svoji zunanosti je zbujal občudovanje. Tako je na primer Ivan Cankar rekel o njem: »Medveda zelo cenim, ne le kot pesnika, temveč tudi kot človeka. To je bil najlepši slovenski fant: rimski nos, črne oči, mehkobne ustnice, fini glas.« Tudi Ivan Pregelj je nekje označil Medveda kot lepega moža plemiškega obraza. Prav tako pa vsi, ki so ga poznali, hvalijo tudi njegov značaj. Bil je pošten, idealen in odkritosrčen človek. Takšne so tudi njegove pesmi, ki ga sicer kažejo od dveh strani: od vesele in resne. Ko ga je nekoč njegov oče, ki se je nekaj ujezil, vprašal: »Ali si človek ali zverina?« — mu je sin-pesnik odgovoril:

»Kot Tone sem človek, kot Medved
zverina —
to je odgovor vašega sina!«

To kaže ne le šegavo stran njegovega značaja, marveč priča tudi, da so se pesniku delali verzi kar sami od sebe, kar razodeva seveda rojenega pesnika. Vendarle pa je največ Medvedovih pesmi resne vsebine. Pesnik je izkusil v življenju mnogo gorja in trpljenja, zunanega in notranjega; zato je razumljivo, da ga je razodel tudi v pesmih, ki so po večini lirskega značaja. Te

pesmi so zlasti premišljevanja o življenju ter njega namenu, ki ga vidi pesnik v stremljenju po idealih in vdanem prenašanju vsega, kar mora človek na svetu pretrpeti. Zelo pa je ljubil Medved tudi naravo. A najlepše so nedvomno tiste pesmi, v katerih je pesnik opeval svojo mater.

Pozabiti pa ne smemo tudi njegovih pripovednih pesmi, med katerimi se odlikujejo zlasti nekatere legende in pripovedke. Prav gotovo ni med bralci »Našega roda« nikogar, ki bi mu bile neznane n. pr. »Sveti kelih«, »Skrb in smrt« ali »Zakaj ni vode na Krasu«, a tudi nekatere druge. Razen pesmi pa je napisal Medved vrsto iger, večinoma zgodovinskih. Najbolj znani sta »Ivan Kacijanar« iz časov Nikolaja Zrinjskega ter »Za pravdo in srce« iz dobe hrvatsko-slovenskega kmetiškega upora (1573).

Zaradi njegovega pesniškega in pisateljskega dela moramo Antona Medveda šteti med naše velike može. A ne samo to; vsakdo mora stremiti za tem, da spozna čim več njegovih spisov ter se čim bolje seznani z vsemi dogodki iz njegovega življenja. F. V.

OB STOLETNICI ROJSTVA JOSIPA ŠTEFANA

Letos 24. marca bo sto let, odkar se je pri Sv. Petru poleg Celovca rodil pesnik in fizik Josip Štefan. Ljudsko šolo in gimnazijo je pohajal v Celovcu. Po zrelostnem izpitu se je vpisal na filozofsko fakulteto dunajskega vseučilišča, kjer se je učil matematiko in fiziko. Komaj 28 let star, je postal že reden univerzitetni profesor, dve leti pozneje pa pravi član akademije znanosti. Po svojih delih na najrazličnejših področjih fizike je zaslovel po vsem znanstvenem svetu. Umrl je na Dunaju 7. januarja 1893.

V mlajših letih je pridno sodeloval pri raznih slovenskih časopisih kot pesnik in pisatelj. Njemu v čast in spomin naj sledita tu pesem in krajši sestavek, ki ju je sam spisal.

Dečerna rosa

(Šolski prijatelj, III. teč. 1853.)

Povsodi tiho, vse molči,
Počiva vse, narava spi,
Soparčki le se zbirajo,
Cvetlicam roso delajo.

In zbirajo se kapljice,
In pravijo si pravlice,
In pravlice si pravijo
In kratek čas si delajo.

Jaz smerznila sem v hladen sneg
in padla sem na oni breg,
Pol leta sem počivala,
Da sem se zopet vzdignila. —

Jaz bila vino sem sladkó. —
Jaz sem zdravilo bila grenkó. —
To kaj posebnega nič ni,
Al' jaz sem bila kraljska kri. —

V očesu sem nesrečnega
Jaz bila solza žalostna. —
Jaz pa sem bila še nekaj
Na kmela vročem čelu znoj. —

Na meni so se danes še
Igrale šibke ribice. —
In jaz pa žejo trudnemu
Gasila sem popotniku. —

Nobena pridna ni takó,
Jaz gnala mlinsko sem koló. —
Kaj boš se merila z menoj,
Gonila sem jaz parostroj. —

Jaz megli sem pomagala,
Ko polje je namakala. —
In jaz pa svojim ljubicam
Škopila sem cvetličicam. —

In dalje še si pravijo,
Dokler da ne zaspančkajo.
In zjutraj ko se spet zbudé,
Je vsaka v drugem kraju že.

Verba

Čisto sama stoji tam pri potoku, in
kakor bi se ogledovala v jasnej vodi vse
svoje veje, ima doli pripognjene. Nikdo
ne mara za njo. Menda jo ljudje le za
deli tega pustijo tam stati, ker so nava-
jeni, jo tam videti. Zato je pa tudi ža-
lostna, mnogo je že prestala, mnogo bu-
rij, mnogo zim. Pozná se je na skorji,
ki je v toliko koscev razpočena. Podobna
ostarelej babici stoji lukaj zapuščena,
spomin prejšnjih časov in vendar noče
umreti. In če jo pogledaš po zimi, vsa
ogoljena se po zraku razteguje, težki sneg
jej vejico za vejico odlamlja, — mislil
bi, ta je njena zadnja zima. Deblo njeno
je že davno izvotljeno, iz njega rasejo
že druge rastline, z mahom pokrito, z
gobami obraščeno, vse hoče od stare
verbe živeti. Kadar pa mlačen veter pi-
hati začenja, sneg od zemlje se zgublja
in vse iz spanja se zbujajo, tedaj se tudi
verba spet oživi in prej kakor druge dre-
vesa si je že preskerbela novo zeleno
oblačilo, ki ga bode čez leto nosila. Ver-
nejo se zopet tičice, staro verbo prijazno
pozdravljajo; zapojejo tudi marsikatero
pesmico od tujih dežel, ki so jih videle o
zimskem popotovanju. Verba jih pazljivo
posluša, pa vse v svojem srcu hrani in
ne pové, kaj da so tičice pele. — Tudi
veseli fantje priskakljajo k verbi in jo
gledajo. Kaj pa hočejo otroci od stare
babice? Piščalke bodo delali, piščalke,
ki ne veljajo pa vendar še pojejo dosti
dobro. Srečna mladost! Igrajo na njih,
ne poznajo nobenih not in vendar gre
vse brez pogrška — ima vsak najbolj-
šega mojstra: čisto serce! —

KADAR KRALJUJEJO SNEŽENI MOŽ IN LEDENE ROŽE

Duško je bil določen za razrednega
vremenskega opazovalca. Vsako jutro in ob
koncu pouka je moral na posebni poli za-
beležiti stanje toplote na prostem in v šol-
ski sobi.

Ko je prišel zjutraj v šolo je vselej
jadrno hitel v prvo nadstropje k oknu, kjer
je bil na zunanji strani pritrjen toplomer.
Kaj je neki gnalo Duška vselej k toplo-
meru?

Duško si je želel, da bi bil prav on tisti, ki bo prvi zapisal padec toplote na 0° C in s tem naznanil prihod tetke Zime.

In res! Po jasni noči, ki je prinesla slano in je vso naravo prevlekla s tanko belo plastjo, je padlo živo srebro na ničlo. Mlake na cestah so dobile tisto noč tenko hrustančasto skorjo. Nekaj dni kasneje, ko se je skrilo živo srebro še celo pod ničlo, pa so zamrznille tudi mlake za Savo, na Ponovičah in v Črnem potoku.

Led je prinesel novega razvedrila med šolarje. Vse popoldne so se zbirali pri Tičarjevem bajerju. Eni so se drsali kar v okovankah. Zato so te prestopnike doma zvečer tepežkali, ker so trgali drago obutev. Tudi Duško je bil med to nesrečno tovarišijo. Palica pa ga ni in ni pregnala z bajerja. Mlademu navihancu je ob pogledu na trgovčeve hčerke, ki so se vozile po ledu na jeklenih drsalkah, šinilo nekaj bistrega v pamet.

Dva popoldneva ga ni bilo na spregled.

»Kje se potikaš?« so ga spraševali prijatelji.

Duško pa je molčal. Tretji dan pa se je znašel na Tičarjevem bajerju s čudnim vozilom na nogah. Iz deščič si je stolkel lesene drsalke, sicer precej telebanaste a na moč podobne tistim, ki so jih imele trgovčeve.

»Hohohooo!« so se sprva zaletavali zasmehujoče Duškovi pajdaši v iznajdljivega druga. Sprva mu je šlo na lesenih drsalkah res težko. Bolj je bil na tleh, kakor na nogah. Pa si je spet pomagal. Ko pa ga je spet zavrtelo po ledu, se je stresla vsa družba od smeha. Jezikavi Pucko ga je celo očetovsko posvaril: — »Duško! glej, da nam z glavo ne razbiješ leda!« ...

Duško pa ni odnehal.

Teden dni kasneje se je znašel v ravnotežju. Vozil se je po ledu prav tako, kakor trgovčeve. Tisti večer se je pobahal domačim pri peči tako, kakor je slišal gospodične na ledu: »Zdaj pa vozim že »fegure!« ...

Duškova iznajdljivost je opogumila fantiče in njegov napredek v drsanju je navdušil vse tiste, ki so mu doslej nagejali in so se iz njega in njegovih lesenih drsalk spakovali.

Nekaj dni kasneje je imel Duško veliko več prostora na bajerju kakor dotlej. Drugega za drugim je zmanjkalo na drsalšču. Duško je v teh dneh vidno napredoval, prav posebno pa mu je koristilo, ker ga je vzela ena trgovčevih gospodičen v roke in pokazala nekaj novih »fegur«.

— »Kam neki so izginili moji tovariši?« se je spraševal Duško, ki bi se rad pobahal s svojim napredkom. Nekaj dni kasneje pa je zaživel ves Tičarjev bajer. Na led so se vrnili vsi pogrešanci ...

Ali ste uganili?

Vsak je prišel s prav takimi lesenimi drsalkami, kakor jih je imel dotlej le Duško.

In je šlo zdaj njim prav tako, kakor je bilo Dušku s kraja: cepali so in telebali, da je kar pokalo po Tičarjevem svetu. K sreči je tiste dni pritiskala zima tako, da se je led debelil kakor prašiček pri polnem koritu.

Zvrhane koše veselja, zabave in razvedrila so uživali otroci. Vsakdo, ki je šel mimo, je postal za hip in je zavidal mladež za brezskrbne ure radosti.

Še možiček na robu bajerja, ki so ga napravili otroci ob prvem snegu, je strmel na žgolečo družčino in je zadovoljno kimal: »Le privoščite si zime! Saj dokler bom jaz tukaj na Tičarjevem, vam ne bo nihče kratil voženj po bajerju!« ... je očetovsko momljajal premražen sneženi dedec v svoje kocinaste brke.

Pa se je sneženi možiček urezal s svojo napovedjo. Močno urezal. Prišel je na Tičarjevo debeli gostilničar Uršek. Roke je stiskal v žep usnjatega suknjiča. Stopil je na rob zaledenelega ribnika in je ukazal hlāpcu Francetu: »Udari!«

France je zamahnil s sekirjo, da se je vrisala v led široko razpoka. Gostilničar v usnjatem suknjiču je nato radovedno povprašal:

»Kakšen je?«

France je izvlekel kos ledu.

Uršek ga je prijel v roke in je z zadovoljstvom pokimal: »Dober bo!«... nato pa je zaključil: »Popoldne ga bomo lomili in takoj spravljali domov v ledenico!«

Nato sta oba oglednika odšla. Kmalu zatem so se pojavili na bajerju delavci. Noge so imeli omotane v krpe, iz žakljevine pa so imeli sešite nerodne rokavice. Urno so udarjali v stekleno skorjo, da so se skladovalnice s truščem lomile od velike plošče. S kavlji so nato vlačili sklade k bregu in so jih pričeli zlagati ob bregu.

V tistem je že pokanje z bičem naznanilo, da se bližajo vozniki z lojterskimi vozi. Z veliko mujo so naložili mrzli tovor na voz in so ga odpeljali k Uršku v ledenico. Tam so že čakale pridne roke. Dva moža sta pričela žagati robate ledene plošče v enakomerne ploskve. Te obdelane komade so obložili za vrata ledenice. Vse ostalo ledovje so pričeli drobiti s težkimi bati v ledeno kašo. Metali so jo v ledenico, ki je požrla 40 voz mrzlega tovara.

Več dni so imeli številni delavci obilo zaposlitve s sekanjem, nakladanjem, vožnjo, drobljenjem in zlaganjem v ledenico.

Po končanem delu si je gostilničar in mesar Uršek zadovoljen ogledal napolnjeno ledenico. Vse delavce je povabil na izdatno večerjo, nato pa jim je izplačal zaslužek.

Med veselimi delavskimi obrazi se je razvnel živahen pomenek. Starejši so nanesli pomenek na zime, ko ni bilo ledu in so ga morali zato voziti od daleč, kar je seveda napolnitev ledenice močno podražilo.

Dolgi Anžur se je pobahal: »Pa smo letos le ukanili svetega Matijo, patrona ledarjev, da smo nabasali ledenico še preden je nastopil svoje godovanje!«

— »In zdaj smo veseli vsi; najbolj pa Uršek, ki ga bosta hvalila ob vročih pasjih dnevih i žejni meščan, ki se bo hladil s čašo svežega piva, i pridna kuharica, ki bo ob najbolj vročih dnevih dobivala iz njegove ledenice zdravo sveže meso!«...

Kaj pa uboga Duškova tovarišija, ki so jo Urškovi delavci pregnali z bajerja.

Žalostna se je razgubila mladina po okolici iskat novega ledenega ozemlja.

Prav žalostni so bili tisti dan vsi v šoli. Pričeli so se učiti popevko — »Mi se drsamo po ledu, da je kaj!«...

Prav v tistem so sekire najbolj udarjale na Tičarjevem bajerju in drobile veliko stekleno ploskev... Led je jemal slovo... — nč —

ZIMA IN DOLGOUHEC

Čez zasnežena polja skaklja zajec. Ljudje so ga jeseni hudo preganjali. Prišla je zima. Ta zimski čas je neprijazen vsem, ki nosijo pernat ali dlakasto obleko. Posebno za zajce so to hudi meseci. Dokler ni sneg poledenel, se je dalo še živeti. Zajček si je mojstrsko znal dokopati skozi rahli sneg do deteljjišča in ozimine. Ali ko je nekega dne sonce zmehčalo snežno odejo in so ponočni vetrovi strdili gornjo plast snega, tedaj je moral tvegati vse: približal se je človeškim bivališčem in iskal hrane na vrtovih. Tam ga je sicer preganjal hudobni sosedov pes in tudi kak star možak je prežal v zasedi — vendar se je dalo živeti.

Ali zajček ni glodal le zeljnatih storžev, tudi nad lubje mladih drevesc se je spravil. Vrtnarja je minilo potrpljenje, pa je snel zarjavelo puško s stene.

Tako se je zgodilo, da je zajček nekega jutra navsezgodaj zbežal proti gozdu in se je za njim vila krvava sled. Dve šibri sta se zarili v eno njegovih zadnjih nog in mu vzeli hitrost.

Težko je bežal. Ob robu gozda se ustavi. Rana ni huda, ali zelo boleča. K sreči začne snežiti. Mati narava skrbi za vse. Krvavo sled pokrije s tanko snežno plastjo.

Sedaj ne moreta najti ranjenca ne nerodni vaški pes ne prebrisani lisjak.

Zajček čepi nepremično ter čaka, da ga sneg pokrije. To je najpametnejše, kar more storiti. Sedaj, ko je ranjen, postane plašljiv. Boji se bolj ko tedaj, ko so jeseni šibke kar tako žvižgale mimo njegovih ušes in so mu psi bili tik za petami. Takega strahu ni še nikdar občutil ko tedaj. Vsak udarec sekire v gozdu ga je splašil, ob lajanju vaških psov se je zdrznil. Saj je vedel, da bi danes ne mogel zbežati. Zato je najbolje, da se potuhne pod snežno odejo.

Prišla je noč. Zajčka strese nova groza. Začuti lisico v bližini. Res stoji ob robu gozda star lisjak. Gleda za zajčki, ki so zdirjali proti vasi. Ali on pozna hitrost dolgouhcev, zato jih ne zasleduje. Vedno bliže prihaja. Ali tudi sedaj pokaže narava svoje usmiljenje. Ozrače se ne gane, ničesar ne izda ranjenca. Zajček se še bolj tesno stisne v sneg in zadržuje sapo. Lisjakove tace škripljejo v snegu. Še tri korake in stopiti mora naravnost na zajčka. Ali sedaj zacvili pod snegom miška. Lisjak se ustavi, dvigne tačko in nepremično čaka. Nenadoma skoči, miška zacvili in lisjak si že liže z jezikom dolge brke. Zadovoljen jo mahne v drugo smer. Nevarnost je minila.

Proti jutru postane zajček lačen. Bolezen je prestana. Sicer ga rana še skeli, ali noga je spet uporabljiva. Z visokostojecimi uhlji jo ubere na drugi konec polja. Tam pozna veliko repišče. Ali zakasnil se je preveč. Pa naleti na tropo lačnih vran. Vrane imajo ostre oči in koj spoznajo, da varuje zajček svojo levo zadnjo nogo. Hudobno zakrakajo in se zaletajo proti njemu. Zajček sovraži to črno, tatinsko svojat. V divjih skokih zdirja proti gozdu, za bolečine se ne meni. Sneg se praši na vse strani. Nenadoma skoči v stran proti najbližji vrani. Ta obstoji osuplo. Ali se upa napasti njo? Le čakaj! In se divja požene proti njemu ter udari s svojim ostrim kljunom. Zajček pa se za to ne meni. Njegove oči so našle, kar so iskale: trnov grm. Ali tudi vrane vedo, kaj hoče, skušajo ga odgnati na prsto polje. Tam jim ne more zbežati. Ali zajček je še svež. Še par skokov in že izgine pod trnovim grmom. Krakajoč obleguje vrane bodeči grm. Končno pa odlete.

Zajček se oddahne. Izkoplje si ležišče v snegu, prespi nevarnosti dneva in sanja o pomladi in zelenem deteljišču.

MUHASTA ZIMA

Prav čudna je letošnja zima. Že 16. oktobra se je pokazal prvi sneg, ki pa je še isti dan zopet izginil. Potem nismo imeli dolgo časa nič, šele sredi januarja pa ga je zopet nekaj padlo. Pri nas v Sloveniji je bilo v splošnem zelo malo snega in smučarji niso prišli na svoj račun, če niso šli za snegom v gore, v južnih predelih pa je bila vse hujša zima. Okoli pravoslavnega božiča so imeli tam doli take snežne zamete, da so celo brzovlaki na glavnih progah obtičali v snegu in je sto in sto delavcev odmetavalo sneg skoro ves dan, da so spravili vlak naprej. V drugi polovici januarja je snežilo skoro povsod po 2 do 3 tedne neprestano. Manj važne železniške proge v Vrbaski in Zetski banovini niso obratovale več ko teden dni. Kosovo polje so pokrile velike količine snega, v Tetovu je bilo do 130 cm, v okolici pa celo do 3 m snega. Zaradi visokega snega so bile v Gostivaru in Tetovu v veliki nevarnosti strehe mnogih hiš in so morali sneg z združenimi močmi odmetavati. Celó v Bitolju, v mestu je zapadlo preko 1 m snega. Na albanski meji je nastopil tako hud mráz, da je zamrznilo celo Skadrsko jezero.

Zaradi obilega snega so prišli volkovi s planin v selišča, v vasi in celo v mesta ter so povsod na živini napravili mnogo škode. Celó v Sremu so se volkovi pojavili. Cele trume so prišle iz bosanskih in severnosrbskih planin preko Save, ki je bila močno zamrznjena ter so skoro vse reke pokrivala velike ledene plošče.

Sploh so bile skoro vse naše počasi tekoče vode pod ledom. Ob koncu januarja je bilo preko 2000 km Donave zamrznjene. Tvorbo ledu je pospeševala nenavadna nižina vode, ki je bila posledica suhe pozne jeseni. Donava je bila do svojega toka po rumunsko-bolgarski meji globoko pod običajno višino vode. Pri Dunaju n. pr. za 1'60 m, pri Bratislavi za 0'20 m, na področju naše države pa za 0'50 m do 0'65 m pod normalo. Vsled tega je bila v naši državi vsa površina Donave od Aljmaša

do Novega Sada in Suraluka pod strnjanim ledom, drugod pa so se prav počasi pomikale ledene plošče naprej. Lokalni parniški promet med Zemunom in Beogradom je bil popolnoma prekinjen. Sava je bila do 0'80 m pod normalo in tako polna ledu, da parniki po več tednov niso mogli voziti po njej. Tudi Drava je bila od Maribora do Barča okoli 0'75 m pod normalo in tudi polna ledu. Led na njej se je sicer premikal, pri Osijeku in Miholjcu pa je bil strnjen. Tisa je bila po večini svojega toka za 1'10 m pod normalo in popolnoma zamrznjena, da je izgledala kot gladka snežna ravnina.

Zima pa je delala preglavico tudi zračnemu prometu preko naše države. Večina tega prometa itak počiva čez zimo, na zemunskem aerodromu pa se tudi čez zimo ustavljajo avijoni nemške družbe Lufthansa in francoske družbe Air France. Do nezgod ob pristajanju sicer ni prišlo, vendar pa 20. jan. velik poštni avion ni mogel pristati zaradi visokega snega na letališču in je spustil pošto za našo državo kar iz zraka s padobranom in je potem nadaljeval svojo pot proti Egiptu.

Tudi v primorju je nenadoma nastala za tiste kraje silno huda zima. Še ob novem letu so poslali z otoka Krka v Ljubljano zrele slive, sredi januarja pa je pokazal termometer v Splitu -8°C in padlo je 8 cm snega, v Dubrovniku pa -3°C . Tako hudega mraza Primorci že dolgo ne pomnijo. Pri nas smo na tak zimski mraz seveda navajeni, saj imamo vsako zimo -10 do -20°C (1929. leta celo do -32°C) mraza. Nad Boko Kotorsko je divjal 18. jan. hud ciklon. Vihar je dvignil morsko vodo celo do 20 m visoko. Ciklon je zajel tudi parnik »Bistrice«, ki je prevažal potnike iz Kotora v Ercegnovi. Na parniku se je razrušil dimnik in poveljniški most. Med potniki je nastala velika panika, vendar je parnik srečno prispel v luko.

Kakor pa je zima v primorju nenadoma prišla, tako je tudi nenadoma izginila. 25. in 26. jan. so že prispele prve vesti, da je po vsem primorju nastalo pravo pomladansko vreme in da so že prišli na morje prvi letoviščarji. To se je tem bolj čudno slišalo, ko so istočasno prihajale iz

drugih krajev naše države vesti o visokem snegu in o mrazu do 26°C pod ničlo.

Taka je naša lepa Jugoslavija. Istočasno imamo zimo in pomlad, istočasno se lahko smučamo in uživamo pogled na cve-toče in zoreče sadno drevje. Treba je le prekoračiti ta ali oni gorski greben.

PRIPRAVA SEMENA

Februarja, marca in aprila mora biti že vse seme za novo letino v zemlji. Zato je meseca februarja skrajni čas, da si seme oskrbimo. Kar smo ga sami pridelali, očistimo in odberemo plevelno seme, ostalo pa moramo dobiti od prijateljev ali od kake zanesljive tvrdke. Ko določamo in naročamo seme, se navadno zgodi, da ga pripravimo mnogo preveč in tako po nepotrebnem denar zapravljamo. Trgovci imajo seme že pripravljeno v zavitkih po 1 do 5 g. Koliko pa je 1 g semen? Morda ga za našo gredico, ki meri običajno 1 do 2 m², že zadostuje 1 g ali pa še manj.

Število zrn, ki tehtajo 1 g, je pri važnejših vrtnih semenih sledeče: zelje, karfijola in nadzemska koleraba 300, ohrovt in podzemska koleraba 350, korenje 800 do 900, peteršilj 800, zelena 2500, repa 500, pesa 50, redkev 105, razna salata 1000, paradižnik 350, čebula 250, kumare 50, grah 4, fižol 1 itd.

Ako hočemo vedeti, če je seme dobro, t. j. ako bo kalilo, naredimo lahko s semenom, ki nam ostaja, kalilni poskus. V ta namen vzamemo precej debel pivnik, ga zložimo v več plasti in ga zmočimo. Za vsako vrsto semena vzamemo po en pivnik. Potem vložimo 50 ali še bolje 100 semen v en tak pivnik, ga položimo na krožnik ter ga z drugim poveznjenim krožnikom pokrijemo, da se pivnik prehitro ne posuši. Dobro je, ako med oba robova krožnikov vtaknemo vžigalice, da ima tudi zrak dostop do pivnika in semena. Krožnike za kalilni poizkus imamo v zakurjeni sobi, lahko tudi v temi. Čez par dni bo pričelo seme kaliti. Tedaj moramo pregledovati vsak dan in izkaleno seme odstraniti. Seveda si moramo točno zabeležiti, koliko semena smo odstranili, t. j. koliko ga je vzkalilo. Po končanem kalilnem poizkusu vemo, koliko semena od 100 zrn je

vzkalilo. To število nam pove tudi odstotek kaljivosti.

Kalilni poizkus naj traja kvečjem 10 do 15, pri travah tudi do 30 dni. 10 dni naj traja pri žitu, turščici, ajdi, grahu, fižolu, leči, detelji, zelju in sploh pri kapusnicah, 14 dni pri repi in pesi, 21—28 dni pa pri raznih travah. Kar ni vzkalilo po tej dobi, je manjvredno. Pri prav dobrem semenu mora od 100 zrn vzkaliti sledeče število (to so odstotki): 95 pri pšenici, rži, ječmenu, grašici in grahu; 90 pri ovsu, turščici in lanu, 89 pri rdeči detelji, 88 pri inkarnatki, 86 pri lucerni, 72 pri esparzeti itd. V splošnem se lahko ravnamo po sledečem pravilu: Ako vzkali več ko tri četrtine zrn, tedaj je seme dobro, če kali le polovica, je seme še porabljivo, treba ga je le gosteje posejati, ako pa še slabše kali, je najbolje, če ga vržemo pticam.

Torej na delo, drage vrtnarice in vrtnarji, opisanih imate za nekaj časa dovolj zanimivih poizkusov.

SEJEM ZA KOŽUHOVINO

Ze od nekdanj so slovele naše dežele po svoji prvovrstni kožuhovalni. Posebno kože kune zlatice in kune belice so bile znamenite in najbogatejše poplačane. Ker imajo vse živali pozimi najbogatejšo in najlepšo dlako, je razumljivo, da je lov na kožuharje pozimi najbolj dobičkanosen. Odkar imamo v Ljubljani velesojem, se vsako leto proti koncu zime vrše na njem sejmi za kožuhovalno. Od vseh strani naše lepe Slovenije prinesejo takrat kožuhovalno napredaj. Tako tudi letos. No, letošnja zima ni bila mrzla in tudi ne snežena in zato kožuhi divjačine niso posebno lepi. Vsled tega so bile cene kožuhovalni nizke. Kupci so prišli iz Avstrije, Italije, Nemčije, Francije in Grške, seveda je bilo tudi domačih dovolj. Kupovali in plačevali so poljske lisice po 120 Din, gorske lisice do 150 Din, posebno lepe celo do 180 Din (lisice sedaj niso več v »modic«, zato je cena tako nizka), kune zlatice (svetle) po 500 Din, temne kune zlatice pa do 620 Din, kune belice od 450 do 520 Din, dihurje od 60 do 90 Din, divje zajce (zimске) po 385 Din, jesenske pa po 1 Din, jazbec od 58 do 61 Din, vidre po 380 Din, jelenje kože kilogram po 13 Din, srnine pa kilogram

po 10 Din. Poleg teh so bile napredaj tudi kože veveric, krto, polhov, rjavih podlasic, domačih zajcev, domačih in divjih mačk, volkov in merjascev. — Vse to se prodaja in kupuje, da imajo korist lovci z zaslužkom in kupci s toplim krznom za zimo.

JADRANSKO MORJE V ŠTEVILKAH

Tudi številke so včasih zelo zanimive, posebno, če nam prikazujejo nekaj našega, nekaj, na kar smo lahko ponosni in kar moramo čuvati ter braniti do zadnje kaplje krvi. Nekaj takega je namreč stokrat, tisočkrat naš sinji Jadran.

Od Tržaškega zaliva do Otrantskih vrat je Jadransko morje dolgo 770 km, njegova povprečna širina pa je 175 km. Jadransko morje je sestavljeno iz dveh velikih delov, med obema je nekaj podmorski prag v povprečni globini 200 m, ki poteka od italijanskega polotoka Gargana proti Lastovu in Mljetu. Severni, plitvejši del doseže največjo globino 277 m v Jabuški kotlini, največja globina Tržaškega zaliva pa je 21 m. Južni del Jadrana pa je precej globok, v zemljepisni širini Ulcinja doseže globino 1228 m, v Otrantskem prelivu pa 700 m. Ako izračunamo povprečno globino Jadranskega morja, dobimo 250 m. Površina znaša 130.000 km², vsebina (množina vode) pa 30.660 km³, kar je toliko kot 306 milijonov 600.000 hl vode.

Obala Jadranskega morja je dolga 3650 km. Od tega pripada 1563 km Jugoslaviji, 1840 km Italiji, 275 km pa Albaniji.

Toplina Jadranskega morja izven vseh zalivov in kanalov znaša pozimi povprečno 13—16° C (blizu obale tudi 6—9° C), poleti pa doseže na odprtem morju severnega dela toplina 20—23° C, na južnem delu pa 27° C (v zaprtih zalivih tudi 30—34° C). Vse to seveda na površini. Na morskem dnu je skoro vedno enaka toplina, in sicer v plitvih predelih 13—14° C, v globini 1228 m pa so namerili 12° C.

Čistost našega Jadrana (na naši strani) je ena največjih na svetu. Vidi se do 77 m globoko. Tudi slanost naše morske vode je večja kot drugod. Na 1000 g (1 kg) vode pride 37 g soli (t. j. 37‰ — promilov). Druga morja imajo povprečno 27‰. Rdeče morje, ki je najbolj slano, ima pa 45‰ soli.

MLAD PISATELJ UČNIH KNJIG

V Beogradu obiskuje srednjo šolo izredno nadarjen fant po imenu Miljutin Ristić. Nezadovoljen je bil z učnimi knjigami in je trdil, da bi si sam upal napisati mnogo boljše. In res je začel že z 10. letom sestavljati slovnico srbskega jezika. Letos je učno knjigo za 1. razred srednjih šol dovršil in ne da bi doma kaj povedal, se je domenil z založnikom za prvo izdajo te knjige, ki izide v 4000 izvodih.

Zdaj sestavlja še učno knjigo za računstvo.

O tem čudežnem dečku, ki ima sedaj šele 14 let, so pisali obširno tudi češki in nemški listi.

NAŠ TOBAK V NEMČIJO

Nemške tovarne za tobačne izdelke so sklenile z našo državo pogodbo za dobavo 12 milijonov kilogramov tobaka.

Kakor je znano je naš tobak eden najboljših v Evropi, zato ga ostale države prav rade kupujejo od nas. Tobak goje po vsej vzhodni polovici naše države, najboljši tobak pa je iz Povardarja in Hercegovine. Tobak spada pri nas pod državni monopol t. j. kupčevati s tobakom sme samo država in tisti, ki dobi od nje dovoljenje. Tudi za saditev mora dati dovoljenje država, ki potem pokupi ves pridelek.

V Jugoslaviji pridelamo na leto okroglo 280.000—300.000 centov tobaka. Največ tobaka pridelajo v Združenih državah severne Amerike in sicer 14.890.000 centov, potem v Rusiji 3.600.000 centov, v Grški 1.408.000 centov, na Japonskem 1.320.000 centov, v Italiji 986.000 centov, v Franciji 580.000 centov itd.

KAKO VELIK JE PREKOMORSKI PARNIK

Francija gradi sedaj velikanski prekomorski parnik, ki ga je imenovala »Normandie«. Kako so taki parniki veliki — res cela plavajoča mesta — nam pričajo sledeče številke:

»Normandie« je dolga 331 m. Navadnih mornarjev bo imela 292, potem še 1 kapi-

tana, ki bo imel 2 pomočnika, ter še 19 drugih častnikov, 17 tehničnih častnikov in 19 inženjerjev. Moč pogonskih strojev je velika 160 tisoč konjskih sil (HP). Za potnike bodo skrbeli 3 zdravniki, 2 lekarinarja, 30 elektrotehnikov, 7 tiskarjev, 9 brivcev in 16 godbenikov. Za prehrano bo skrbelo 187 kuharjev, 9 mesarjev in 10 pekovi, ki bodo vsi delali v 30 m dolgi kuhinji. Potnikom bo na razpolago še 628 stewardov (sobnih slug), 25 sobaric, 108 drugih slug in 20 slov. Za jedilnice so pripravili 57.600 vinskih steklenic in kozarcev, 56.880 krožnikov, 28.120 skodelic, 1770 kavnih žlic, 12.450 nožev, 15.340 žlic za juho, 14.100 vilic, 4910 pladnjev za raznašanje jedil itd. Perila so pripravili 38.400 rjuh, 19.200 prevlek za blazinice, 44.570 brisač, 198.000 servijet in 45.000 kuhinjskih cunj. Na vsako vožnjo bo vzel parnik s seboj 70.000 jajc, 7000 glav žive perutnine, 16.000 kg mesa, 80.000 kg ledu, 24.000 l vina, 9500 steklenic mineralne vode itd. Na parniku bodo vsak dan spekli 700 kg kruha. Med drugim bo potnikom na razpolago na parniku 1100 telefonov.

Ali ni to res velik parnik? Kam bi se radi z njim peljali?

BREZSRČNOST VELETRGOVINE

Liga za pobijanje bede je objavila, da je umrlo zadnji dve leti na vsem svetu 2.400.000 ljudi od gladu.

Da bi se cene ne znižale, pa so uničili v istem času v raznih državah 569.000 vagonov pšenice, 114.000 kg riža, 56.000.000 kg kenserviranega mesa, 256.000 kg sladkorja, 267.000 vreč kave itd.

Z uničenimi živili bi se dalo rešiti dve tretjini vseh gladujočih.

PRAVIČNA SODBA

V Nemčiji so obsodili nekega Stollberga na leto dni zapora zaradi trpinčenja živali. Ta kruti človek je mučil na vse načine mlado sovo, ki jo je imel privezano na vrvi. Ko se je naveličal vseh drugih zlobnih del z njo, ji je slednjič s prižgano cigareto izžgal oči.

GOJIMO ŽIVALI

Moderno gozdarstvo in poljedelstvo trebita žive meje, trhla drevesa, staro hrastje. Leto za letom opazamo, da je sadno drevje čezdalje bolj napadeno po zajedalcih, ptic pevk pa je čez dalje manj; to pa le na onih vrtovih, kjer ne postavljajo ptičem, posebno škorcem, valilnic. Marsikomu bi se zdelo neumestno, da bi postavil škorcem valilnice, češ: pomažejo mi obleko, če sedim pod drevjem, sinicam bi že prej postavil, ko so manjše in tudi tako neugnane niso. Poleg tega mi pa ne obirajo češenj in zorečega grozdja, kot škorci. Prijatelj, če ne verjameš meni, poslušaj prirodoslovca Lenza. On je opazoval škorce pri valilnicah in prišel do lepih, da naravnost do sijajnih zaključkov. Po njegovem mnenju ne moremo nobene ptice tako lahko opazovati kakor baš škorca. Lenz je opazoval prvo leglo škorcev. Ko so bili mladiči sta stara dva nosila hrano, dopoldne vsake tri minute, popoldne vsakih pet minut. Torej dopoldne 140 X, popoldne 84 X. In to: polže, kobilice ali druge večje žužke in večji mrčes. Poleg tega moramo računati še stara dva; za oba računa Lenz na uro deset mrčes. Vsa družinica pospravi na dan po tem takem 364 mrčes. Ko pa mladiči zlete, ko se speljejo, se pa poraba zviša, da lahko računamo na eno družino 840 mrčes, če vsak mladič pospravi na uro pet polžev ali karsibodi. Ko je prirodoslovec to opazoval, je imel na vrtu 42 valilnic, polnih z gnezdi. Naj ima n. pr. vsako leglo le po pet škorcev. Škorec ima dvojje legel: torej dvojje legel in stara dva je 12 X 42 valilnic, to je 504. Toliko škorcev je po računih Lenza prišlo iz njegovih valilnic. Ta jata uniči, prav tako po njegovih računih, na dan 35.280 mrčes. Ta nazorna, čeprav za naše kraje morda malo pretirana slika, nam jasno kaže korist škorcev, z malo izjemo škode, ki jo napravijo pri zrelih češnjah in na grozdju po vinogradih. Vendar pa njih koristno delo daleč presega po njih povzročeno škodo.

Vendar pa pobirajo škorci mrčes v glavnem po polju, ne po vrtovih, zato pa tem vestneje opravljajo službo drobne siničke, ki s svojimi bistrimi očki preiščejo vsako razpoko, če se ne skriva kot skrit sovražnik našega sadnega drevja. Zato pa tem bolj rabijo valilnice, še bolj pa kot

škorci — mir. Če boš postavljaj po vrtu valilnice, da bodo ptički na tvojem vrtu valili, si lahko gotov, da ne bodo gosnice objedale tvojega drevja, pazi moraš pa na črnega zlatokljunca — kosa, da se ti ne naseli v soseski, zakaj potem bodo vsa gnezda na tvojem vrtu uničena — uničil pa jih bo kos.

Mladina, saj tebi govorim vse to. Pa imaš v šoli kot praktičen pouk tudi ročna dela, posebno vi, moji dečki, napravite pri deških ročnih delih marsikaj lepega in zanimivega. Prosite svojega gospoda učitelja, naj vam pokaže, kako se napravi valilnica za ptičke, kako velika naj bo odprtina, skozi katero naj hodijo ptički in kako in kam jo obesiti. Ne boste imeli od tega samo koristi, pač pa tudi obilo zabave potem, ko se bodo mladi ptički speljali in ko boste gledali, kako bodo potrepetavali s perotkami in prosili starše hrane in zaščite.

Mladina, stori kar sem ti svetovala, ne bo ti žal!

A. Herfort.

DESET ZAPOVEDI ZA MLADINO

Japonski vzgojitelji so izdali teh 10 zapovedi za mladino:

1. *Napravi vselej to, kar ti narekuje dolžnost in ne brigaj se za nevarnost.*
2. *Zgodaj si določi svoj cilj in njemu ostani zvest do smrti.*
3. *Bodi trden v nesreči, to je velikega pomena. A bodi tudi skromen po zmagi, to je še večjega pomena.*
4. *Obljubljaj samo polovico tega, kar hočeš in moreš izpolniti.*
5. *Zatiraj vsako strast kot bolezen takoj od začetka. Kasneje je ne boš mogel več zatreti.*
6. *Nauči se brezpogojne pokorščine. Samo na ta način dorasteš pozneje vlogi zapovednika.*
7. *Če moraš izbirati med krutostjo in usmiljenostjo, bodi usmiljen; če pa imaš izbirati med pravičnostjo in usmiljenjem, bodi rajši pravičen.*
8. *Strahopetnost je najsramotnejša človeška slabost. Samo na en način jo lahko premagaš. Vcepi si moraš zavest, da je tvoja čast dražja od življenja.*
9. *Karkoli delaš, delaj, kakor da si sredi trga, kjer te opazujejo tisoči.*
10. *Ne vdajaj se sanjam, ki ne obrodijo dejanja, a predvsem pazi, da ne boš po nepotrebnem klepetal.*

HUDOBEČ IN NJEGOV VAJENEC

Srbska narodna pripovedka. — Ilustriral Maks Sedej

ŽIVEL JE ČLOVEK, KI JE IMEL SINA EDINCA. NEKOČ REČE SIN OČETU: »OČE, JAZ GREM PO SVETU, DA SE NAUČIM KAKE OBRTI.« OČE MU NEKAJ ČASA BRANI, POTEM PA MU REČE: »PA POJDI Z BOGOM!« SIN ODIDE IN PRIDE DO NEKE VODE. NA MOSTU SREČA MOŽA V ZELENI OBLEKI. TUJEC VPRAŠA DEČKA, KAM POTUJE. DEČEK POVE, PA MU PRAVI ZELEN OBLEČENI MOZ: »JAZ SEM MOJSTER, PRIDI K MENI. NAUČIM TE LEPE OBRTI.« DEČEK PRAVI: »NO, PRAVI!« IN ODIDETA. NAENKRAT SKOČI MOJSTER V VODO IN PLAVA. »SKOČI SE TI V VODO!« PRAVI DEČKU, »NAUČIM TE PLAVATI!« DEČEK SE BOJI, A VENDAR SKOČI V VODO IN PLAVA OB MOJSTRU. SREDI VODE PA PRIME MOJSTER DEČKA ZA ROKO IN GA POTEKNE S SEBOJ GLOBOKO, GLOBOKO V TOLMUN. TA MOJSTER JE BIL HUDOBEČ. ODPELJAL JE DEČKA V SVOJ GRAD NA DNU GLOBOKEGA TOLMUNA. TU ODDA DEČKA STARI ŽENI, NAJ GA UČI, DOKLER SE ON NE VRNE. KO STA SAMA, PRAVI STARKA: »SINKO MOJ, TA MOJSTER NI MOJSTER, TEMVEČ JE HUDOBEČ. TUDI MENE JE ZVABIL V SVOJ GRAD. SEDAJ PA POSLUŠAJ. NAUČIM TE VSEH NJEGOVIH UMETELNOSTI. KO SE VRNE, PA MU POVEJ, DA NIČESAR NE ZNAŠ. LE TAKO SE LAHKO REŠIŠ!«

NE DOLGO IN HUDOBEČ SE VRNE TER VPRAŠA DEČKA: »ČESA SI SE NAUČIL?« DEČEK PA ODGOVORI: »NIČESAR! SE TO, KAR SEM PREJ ZNAL, SEM POZABIL.« HUDOBEČ SE RAZSRDI IN ZAVPIJE: »TI NISI ZAME. SI PRENEUMEN. IZGINI MI IZPRED OČI!«

DEČEK UBOGA IN SPLAVA PO VODI NA POVRŠJE. ODPRAMI SE DOMOV K OČETU. OČE SE GA RAZVESELI IN VPRAŠA: »KJE SI BIL TAKO DOLGO?« DEČEK PA NOČE POVEDATI, KAJ VSE ŽE ZNA, TEMVEČ ODGOVORI: »OBRTI SEM SE NAUČIL!«

ČEZ PAR DNI JE V BLIŽNJEM KRAJU SEJEM. DEČEK PRAVI OČETU: »POJDIVA SE MIDVA NA SEJEM!« ALI OČE ODKIMA Z GLAVO: »KAJ NAJ POČNEVA TAM: PRODATI NIMAVA KAJ, KUPITI PA NIMAVA S ČIM!« DEČEK PA PRAVI: »BO ŽE KAKO!« IN GREŠTA. PO POTI PRAVI DEČEK OČETU:

»KO BOMO BLIZU SEJMA, SE BOM IZPREMENIL V KONJA. TO BO NAJLEPSI KONJ NA SEJMU. MOJ MOJSTER GA BO HOTEL KUPITI. NJEMU PRODAJTE KONJA. UZDE PA NE SMETE PRODATI, TEMVEČ Z NJO MORATE UDARITI PO TLEH.« OČE MISLI, DA JE SIN ZNOREL. ALI ŽE STOJI PRED NJIM PRELEP KONJ. OČE SE ČUDI. VENDAR PA ODPELJE KONJA NA SEJEM. SEJMARJI SE ČUDIJO LEPEMU KONJU. KUPITI PA NOČE NIHCE, KER VSAK MISLI, DA JE PREDRAG.

LE NEKI ZELEN OBLEČENI TURK PRAVI: »JAZ BOM KUPIL KONJA!« KMETIČU ODŠTEJE VELIKO DENARJA IN HOČE ODPELJATI KONJA. KMETIČ PA PRAVI: »NAK! UZDE NISTE KUPILI, SAMO KONJA!« SNAME UZDO IN UDARI Z NJO PO TLEH. V TEM HIPU IZGINETA KONJ IN KUPEC. KMETIČ ODIDE DOMOV. TAM GA ŽE ČAKA SIN, KI POVE, DA JE BIL KUPEC SAM ČRNI HUDOBEC. OBA STA VESELA, DA STA OPEHARILA SAMEGA HUDOBCA.

KMALU JE BIL NEKJE DRUGJE ZOPET VELIK SEJEM. SIN PRAVI OČETU: »POJDIVA NA SEJEM. TAM SE BOM IZPREMENIL V PRODAJALNO. PRISEL BO KUPEC IN VSE PO KUPIL. PRODAJTE VSE, LE KLJUČ SI OBRŽITE. Z NJIM UDARITE OB TLA, KO BO KUPCIJA SKLENJENA.« TAKO SE JE TUDI ZGODILO. SIN JE POSTAL LEPA PRODAJALNA. HUDOBEC JO JE KUPIL. KMETIČ PA JE S KLJUČEM UDARIL OB TLA. V TEM HIPU SE PRODAJALNA IZPREMENI V GOLOBA, KI HOČE ZLETETI DOMOV. ALI TUREK SE IZPREMENI V JASTREBA, KI SE POŽENE ZA GOLOBOM.

MEDTEM KO STA GOLOB IN JASTREB LETELA SEM IN LETELA TJA, JE STOPILA CARJEVA HČERKA PRED DVOR IN JU GLEDALA. NAENKRAT PRILETI GOLOB K NJEJ IN SE IZPREMENI V PRSTAN. CARICINA SI NATAKNE PRSTAN IN JE ZELO VESELA. ALI TUDI JASTREB SE IZPREMENI. POSTANE ČLOVEK IN HITI V DVOR PRED CARJA. TEMU REČE: »VZEMI ME V SLUŽBO. SLUŽIL

TI BOM TRI LETA ZA PRSTAN, KI GA NOSI
CARIČINA.« CAR JE ZADOVOLJEN.

CARIČINA JE NOSILA PRSTAN TRI LETA.
VSAKO NOČ SE JE PRSTAN IZPREMENIL V
ZALEGA DEČKA, KI SE JE Z NJO POGO-
VARJAL. OB KONCU TREH LET JI REČE:

»JUTRI PRIDE HUDOBEC IN BO HOTEL PR-
STAN. TEDAJ SNEMI PRSTAN IN VRZI GA

NA TLA.« TAKO SE JE TUDI ZGODILO. CAR
IN HUDOBEC PRIDETA IN ZAHTEVATA PR-
STAN. CARIČINA SE DELA JEZNO IN VRŽE
PRSTAN NA TLA. PRSTAN SE IZPREMENI

V PROSO, HUDOBEC PA V VRABCA, KI PO-
ZOBLJE PROSO VSE DO ENEGA ZRNA. TO
ZRNO JE PADLO POD CARJEVO COPATO.
KO HOČE VRABEC POZOBATI SE TO ZAD-
NJE ZRNO, SE ZRNO IZPREMENI V MAČKA.
IN MAČEK POHRUSTA VRABCA. SEDAJ SE
IZPREMENI MAČEK V ZALEGA MLADENIČA,
KI POSTANE CARIČIN MOZ.

Utva:

Tudi beli sneg

Pada, pada beli sneg
na poljane, na prostrane,
pada na vrtove,
na gozdove
in na gorske velikane.

Ves svetel in čist,
kakor nepopisan list
tam leži,
dokler solnce ga spomladno
ne zbudi
in s poljubi dvigne
zopet v sinje ga višine.

Pada, pada beli sneg
ves svetel in čist
tudi med ljudi,
toda tam se koj zamaže,
v blatno brozgo spremeni.

KAŠTANKA

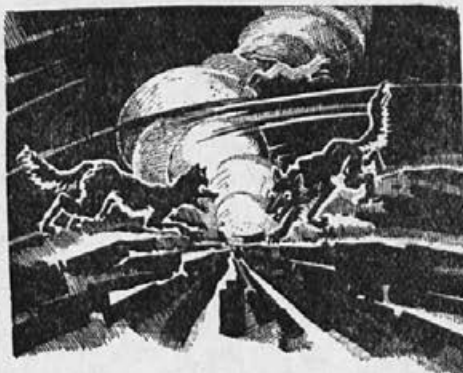
Napisal A. Čehov. Ilustriral Lj. Ravnikar.
Iz ruščine prevedel Alojz Gradnik.

NEPOKOJNA NOČ

Tetka je sanjala pasji sen, kakor da jo preganja hišnik z metlo. Od strahu se je prebudila.

V izbi je bilo tiho, temno in zelo zadušljivo. Grizle so jo bolhe. Prej se tetka nikoli ni bala teme, ali zdaj ji je postalo nekako tesno. Zahotelo se ji je lajati. V sosedni sobi je glasno vzdihnil gospodar. Potem, nekoliko kasneje, je v svoji kolibici zakrulila svinja. Nato je zopet vse umolknilo. Ko misliš na jed, ti je lažje pri duši. Tako je tudi tetka jela razmišljati o tem, kako je danes Fedorju Timotejiču ukradla kokošjo nogo in jo skrila v obednici med omaro in zidom, kjer je mnogo pajčevine in prahu. Morda bi ne bilo napak, če bi šla in pogledala, ali je to bedrce še celo ali ne. Morda se je zgodilo, da ga je gospodar našel in si ga privoščil. Ali pred zoro ne smeš iz sobe — takšno je pravilo! Tetka je zamižala, da bi prej zadremala. Toda iznenada se je nedaleč od nje zaslišal strašen krik. Strepetala je in skočila na vse štiri. Kriknil je Ivan Ivanič in njegov krik ni bil brbljav in prepričevalen kakor sicer, ampak divji, presunljiv, podoben škripanju vrat, ki se odpirajo. Ker ni mogla v temi ničesar razložiti in razumeti, se je tetka še bolj prestrašila in je zarenčala: »Rrrrr!«

Preteklo je mnogo časa, kolikor ga je treba, da oglodaš kost. Krik se ni ponovil. Tetka se je malo po malo pomirila in zadremala. V snu je videla dva velika črna psa s šopi dlake na bedrih in bokih. Iz velikega korita sta pohlepno lokala pomije, od katerih se je vzdigovala bela para in zelo prijeten duh. Včasih sta se ozrla na tetko, brusila zobe in renčala: »Tebi pa nič!« Ali iz hiše je prilomastil mužik v kožuhi in ju pregnal z bičem. Tedaj je stopila tetka h koritu in jela jesti. Ali čim je bil mužik za vrati, sta se oba črna psa z režanjem vrgla na njo in iznova se je razlegal presunljivi krik:

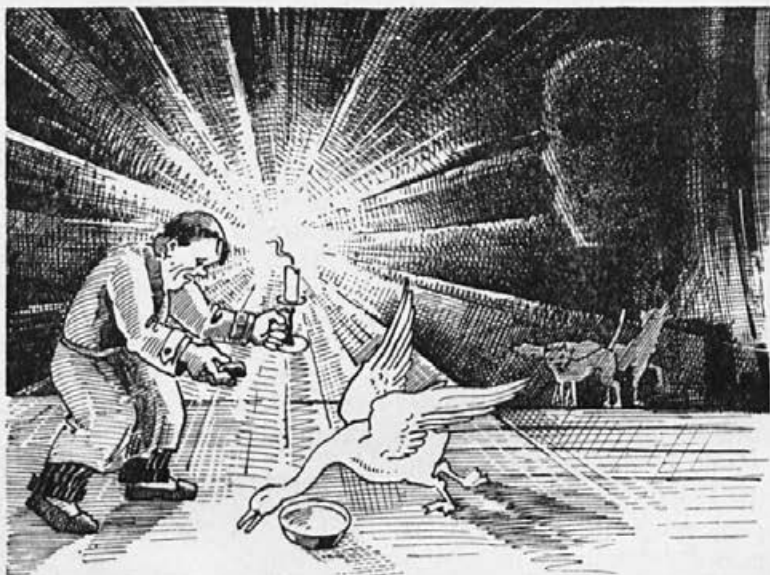
»G-ga! G-ga-ga!« je kriknil Ivan Ivanič. Tetka se je prebudila. Planila je pokonci in ne da bi stopila z blazinice je zalajala z zavijačim laježem. Zdelo se ji je, da ne kriči Ivan Ivanič, ampak nekdo drugi, tuji. In bogsigavedi zakaj je v kolibici zopet zakrulila svinja.

Tedaj pa se je začulo drsanje copat in v sobo je vstopil gospodar. Tetka je videla, da v sobi ni žive duše. Ivan Ivanič je čepel na podu in spal. Perotnice so mu bile razpete in kljun odprt. Sploh je bil, kakor da se je zelo utrudil in da bi rad pil. Tudi stari Fedor Timotejič ni spal. Bržčas je tudi njega prebudil krik.

»Ivan Ivanič, kaj pa ti je?« je vprašal gospodar gosaka.

Gosak je molčal. Gospodar ga je potipal za vrat, pogladil po hrbtu in dejal: »Čudak. Sam ne spiš, pa še drugim ne privoščiš.«

Ko je gospodar odšel in odnesel s seboj svetiljko, je nastopila zopet tema. Tetki je bilo strašno. Gosak ni kričal več, ali nji se je zdelo, da stoji v mraku neki tujec. Še strašnejše od vsega je bilo to, da tega tujca ni bilo mogoče ugristi, ker je bil neviden in ni imel telesa. In sambogvedi zakaj je mislila, da se bo v tej noči zgodilo nekaj groznega. Fedor Timotejič je bil takisto vznemirjen. Tetka je čula, kako se je prekladal na svoji blazini, zehal in stresal z glavo.

Tetka je zacvilila, sprožila sprednje tačke in položila na nje glavo. Trkanje na vrata, v temi in tišini, se ji je zdelo nekaj prav tako žalostnega in strašnega, kakor krik Ivana Ivaniča. Vse je bilo razburjeno in nepokojno, zakaj? Kdo je ta tujec, ki ga ni bilo videti? Glej, okoli tetke sta se iznenada zasvetili dve zeleni iskri. In tedaj je prvič, odkar sta se poznala, pristopil k nji Fedor Timotejič. Kaj je neki hotel? Tetka mu je oblizala tačko, ne da bi izpraševala, čemu se ji je približal, in je tiho zavila.

»G-ga!« je kriknil Ivan Ivanič. »G-ga-ga!«

V drugič so se odprla vrata. Vstopil je gospodar s svečo v roki. Gosak je sedel v prejšnjem položaju z odprtim kljunom in razpetimi krili. Oči so mu bile zaprte. Gospodar je sedel pred njega na pod. Gledal ga je nekaj časa molče in je na to dejal:

»Ivan Ivanič! Kaj pa to pomeni? Umiraš, ka-li? Ah, zdaj sem se spomnil, zdaj sem se spomnil!« je zakričal in se prijel za glavo. »Vem, odkod je to! Ker te je danes konj pogazil! O, ti moj Bog!«

Tetka ni razumela, kaj govori gospodar, ali z njegovega obraza je brala, da pričakuje nekaj strašnega. Dvignila je gobček proti temnemu oknu. Zdelo se ji je, da vidi tujca, ki gleda skozi okno v sobo. Začela je žalostno zavijati.

»Umira, tetka!« je vzdihnil gospodar in dvignil roke... »Prav zares umira! K vam v sobo je prišla smrt. Kaj naj storimo?«

Bled in ves iz sebe, sopeč in kimajoč z glavo se je gospodar vrnil v svojo spalnico. Tetko je bilo strah teme in je šla za njim. On je sedel na postelj in nekajkrat ponovil:

»Moj Bog, kaj naj storim?« Tetka se je opletala okoli njegovih nog in ker ni razumela, odkod vsa ta njegova žalost in čemu je vse tako vznemirjeno, je sledila sleherni njegovi kretnji. Fedor Timotejič, ki je sicer redkokdaj zapustil svoje ležišče, je tudi pristopical v gospodarjevo sobo in se je jel tretji ob njegove noge. Stresal je glavo, kakor da hoče iztresti iz nje težke misli in je nezaupno gledal pod posteljo.

Gospodar je vzel skledico, nalil v njo vode iz umivalnika in se je vrnil h gosaku.

»Pij, Ivan Ivanič!« je rekel nežno, položivši predenj skledico. »Pij, revše ti moj!«

Ali Ivan Ivanič se ni zganil in ni odprl oči. Gospodar je nagnil njegovo glavo k skledici in omočil kljun v vodi. Ali gosak ni pil. Še bolj je razpel krila in njegova glava je obležala v skledici.

»Ne, nobene pomoči ni več!« je vzdihnil gospodar. »Vse je končano. Z Ivanom Ivaničem je pri kraju!«

Iz njegovih lic so zdrknile bleščeče kapljice, kakršne se vidijo na oknih, ko dežuje. Ker nista razumela, za kaj gre, sta se tetka in Fedor Ivanič privila k njemu in preplašena gledala na gosaka.

»Ti ubogi Ivan Ivanič!« je mrmral gospodar, žalostno vzdihajoč. »Jaz pa sem mislil, da te vzamem poleti seboj na deželo in da se bova šetala po zeleni travici. O, zlata ti moja živalca, ti moj dobri drug, ni te več! Kako naj zdaj živim brez tebe?«

Tetki se je zdelo, da se bo tudi z njo zgodila ista stvar, da bo tudi ona tako-le, Bog sam ve, zaprla oči, iztegnila tace, odprla gobček in vse bo gledalo nanjo z grozo. Tako je najbrž mislil tudi Fedor Timotejič. Nikoli prej ni bil stari maček tako otožen in mračen kakor zdaj.

Začelo se je svetlikati in v sobi ni bilo več tistega nevidnega tujca, ki je bil tako preplašil tetko. Ko se je docela zdanilo, je prišel vratar, prijel gosaka za noge in ga odnesel. Čez nekaj časa se je prikazala starka in odnesla koritce.

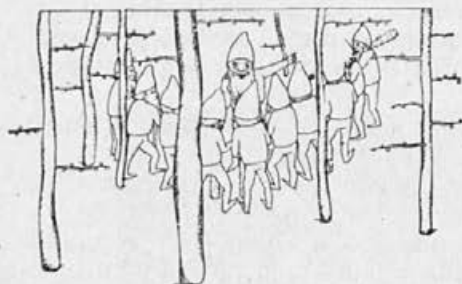
Tetka je šla v obednico in pogledala za omaro: gospodar ni pojedel kurjega bedra, ležalo je na svojem mestu, v prahu in pajčevinah. Ali tetki se je storilo milo, žalost jo je prevzela in skoro bi bila zaplakala. Niti podhala ni kokošjega bedra, ampak je šla pod divan, počenila tam in jela zavijati tiho in s tenkim glasom: »Ciju — ciju — ciju!...«

(Se nadaljuje.)

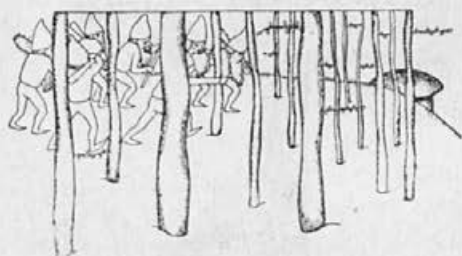

Pesem o hudiš škrafiš

Škratje bradači gredo skozi gaj
in pogovarjajo se na skrivaj,
kaj za večerjo naj bi poiskali,
kaj bi na mizo si dobrega dali?

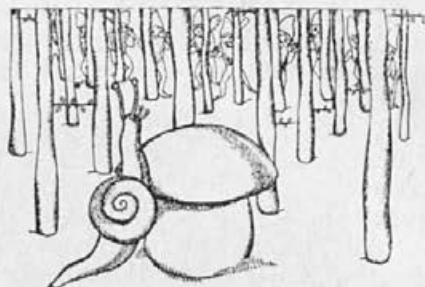
Zdajci glavar se ustavi in pravi:
»Jurčka orjaškega videl sem davi,
z rjavim klobukom baha se v dobravi,
ta za nocoj nam večerjo pripravi.«

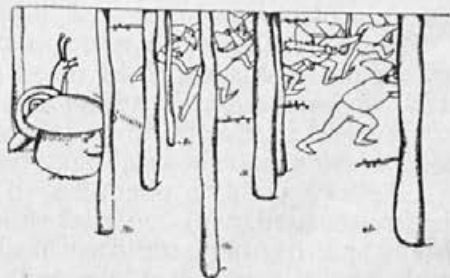
»Ajdimo, le po njem s kiji in bati,
hrabri in hudi smo, nič se ni bati!«
Škratje deró skoz tokave in les
in po goščavah in jasah vse čez.

»Glejmo, le brž, kje večerja tiči,
prazna je skleda in v ponvi nič ni.«
Škratje korakajo v hrib in goró,
sive, košate brade neso.

»Zdaj pa previdno okoli poglej,
tiho, počasi, počasi naprej!«
Že se jim tresejo hlače in brade,
skrivajo plaho za bukve se mlade.

»Tam stoji, lejte ga, jurček na mahu,«
škratje šepčejo v grozi in strahu,
»silnih je nog in ponosne postave,
vilez mogočen od pete do glave —
Joj, in pred njim kdo na straži stoji,
strašne roge na visoko moli,
ves je v oklepu in ščitu junak,
če nas le vidi, se zvrnemo vznak.
Naglo pod brezami tiho od tod,
skrta ze vresjem po smrečju je pot.«

Oj, in že škratje lete in tekó,
sive, predivaste brade neso,
v divji vihar vsa drhal je zavita,
jurček in polž se za njimi smeji.

Štrk in čaplja

(Ruska pravljica.)

V velikem močvirju za reko sta živela štrk in čaplja. Postavila sta si hišico vsak na drugem koncu močvirja pa sta v njej lepo stanovala. Ščasoma pa je bilo štrku dolgčas, ker je živel tako sam zase, in prišlo mu je na misel, da bi se oženil.

»Je že res, kar tako bom napravil: K čaplji pojdem, da me vzame za moža.«

Štrk se odpravi na pot, koraka, čofota, brodi skoz močvirje, sedem milj daleč. Slednjič pride tja, kamor se je nameril, in povpraša:

»Ali je čaplja doma?«

»Doma!«

»Ali hočeš biti moja žena?«

»Nak mojster štrk, tvoja žena pa nočem biti. Imaš predolge noge in prekratko suknjo. Tudi letiš pre-slabo in bi me ne mogel preživeti. Kar pojdi, dolgin!«

Ubogi štrk je moral oditi z dolgim nosom.

Kmalu pa si čaplja premisli in reče sama pri sebi:

»Zakaj bi živela sama zase! Bolje bi mi bilo, ako bi vzela štrka za moža.«

Pride k štrku in mu pravi:

»Ljubi štrk, vzemi me za ženo!«

»Nak, čaplja, ne maram te! Sem se premislil, ne bom se oženil! Glej, da se pobereš.«

Čaplja se od sramote in togote razjoka in gre domov.

Zdaj pa se zopet premisli štrk in reče sam pri sebi:

»Škoda, da nisem vzel čaplje za ženo! Takole samemu je le dolgočasno! Saj res, pojdem in jo vzamem za ženo. Pride k njej in reče:

»Ljuba čaplja, premislil sem se, vseeno bi se oženil. Bodi moja žena!«

»Nak, štrk tvoja žena pa že nočem biti.«

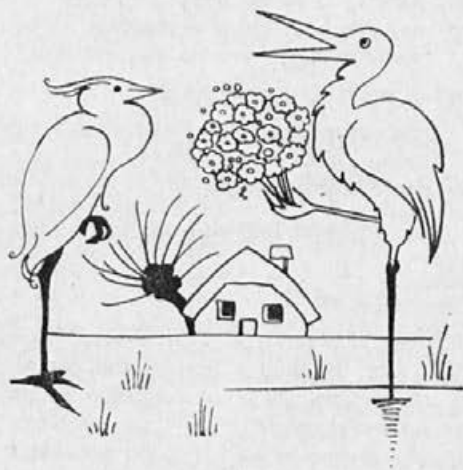
In zdaj je moral zopet odriniti štrk z dolgim nosom.

Ali glej, zdaj pa si je le čaplja premislila:

»I, zakaj sem ga pa odbila? Zakaj bi živela sama? Bolje bi bilo, da vzamem štrka za moža.«

Pride k štrku in se mu ponudi za ženo, toda štrk je zopet ne mara.

In tako hodita zmiraj drug k drugemu in se snubita, do ženitovanja pa ne pride nikoli.

ZVONČKU

Zdravo, zdravo, zvonček mali!
Kaj si res se že zbudil?
Neverjetno si pogumen,
da iz zemlje si priklil.

Kaj ne vidiš, bratec nežni,
da pri nas še vlada mrz
in da piha mrzli veter?
Ni še zate pravi čas.

A če tudi burja piha,
nič naj ti ne bo hudo,
saj junak si, če prav majhen,
z dobro voljo vse bo šlo.

Ko prisije topli sonček,
vso naravo prebudi,
takrat, takrat tudi tebi
lepša doba zacveti.

Poslal Janko Recelj iz Kozjega.

DRAGI!

Doma sem iz Grgarja pri Gorici. Tam so bili sami Italijani učitelji v šoli, pa nisem nič razumel. Tukaj v Argentini so pa sami Španjolci, pa zopet nič ne razumem. Ah, kako srečen bi bil, ko bi bil tam, kjer so sami Slovenci. Kako ste srečni otroci, ki bivate v Sloveniji in ki se vse slovensko učite. Tudi Vaš božič je bil gofovo lepši kot pri nas. Še Jezušček v jaslicah se nam ni zdel tako lep kot je Vaš. Pa bo že kako. Ko bomo veliki, bomo pa prišli k Vam. Še zaslužiti moramo poprej, da bomo bogati. Do tedaj pa Vas prav lepo pozdravlja

Avguštin Černe, Buenos Aires.

V ŠOLO

Mi v šolo koracamo,
knjige v torbici imamo,
v klopico se bomo vsedli,
ob desetih kruhka jedli.
Se učimo i, u, a,
in koliko je dvakrat dva.

Jelka Vuk,

Ljubljana, uršulinska šola.

PRIŠLA BO POMLAD

Sneg se topi. Prvi zvonček je v kozarcu na moji mizici. Kako mi je veselo pri srcu, ko pomislim, kako bodo vijolice cvetele in dišale. Trate in njive bodo ozele, med travo se bodo rumenile trobentice. Marjetice in druge cvetice bodo odprle svoje ljube svetle očke. Ptičice pevke se bodo vrnile in veselo žvrgolele, kakor pravi pesem:

Prišla bo pomlad,
včakal bi jo rad,
da bi zdrav, vesel
sladke pesmi pel.
To me veseli:
trav'ca zeleni,
drobna ptičica pa žvrgoli.

Sonnenschein Erih iz Ptujia.

DRAGI „NAŠ ROD“!

Zelo sem vesela Tebe, »Naš rod«. Vsak mesec že težko pričakujem, da prideš po počti. Oče, mati in sestra me vedno vprašujejo, ali je že prišel »Naš rod«. Ko ga prinesem domov, sedemo k peči in jaz čitam na glas. Vsi z veseljem poslušajo. Zelo jim ugaja povest »Zlo« ter »Kaštanka«. Ko smo čitali o mladih smučarjih, smo tudi mi šli poskušat. Vsi vaški otroci smo se zbrali. Ko se je peljala moja sestra, je padla ter jokala, mi pa smo peli: »Sram ga bodi, kdor se joče in kriči.« Ko smo se nasankali in nasmučali, smo šli delat sneženega moža. V roko smo mu dali metlo, na glavo pa lonc. Ko nas je zeblo, smo šli k topli peči.

Cilika Kranjc,

Sv. Benedikt v Slov. gor.

MALA MAMICA

Želje so srčne se meni spolnile,
punčke so moje voziček dobile.
Zunaj je zima,
snežec bel pada,
zibljem pri pečki,
mamica mala.
Zibljem in pojem,
punčke zaspijo,
angelčki v raj
nad nami bedijo.

Eržen Alenčica iz Krškega.

Dragi tovariši in tovarišice!

Zelo smo se veselili odgovorov, ki so prihajali dnevno k nam. Prejeli smo dnevno najmanj po sto dopisov in še vedno prihajajo. Iz njih smo spoznali, da ste tudi Vi veliki ljubitelji in celo rejci malih živali. Pošiljamo prvi dopis v priobčitev, ki nas je napotil do sklepa, da hočemo vsem našim tovarišem — rejcem malih živali — stalno odgovarjati na njih vprašanja o reji malih živali. Evo Vam pisma:

Z največjim veseljem sva z bratcem prečitala razpis nagrad, ki ste ga objavili Vi, najmlajši rejci malih živali iz Šenkovega turna. Takoj sva se lotila reševanja, ali tako lahko ni šlo. Končno sva le ugotovila, da je na sliki 5 kuncev, 1 kozel, 2 ovci, 2 psička, 2 mucki, 1 putka, 2 petelina, 1 račka in 2 goski. Ej, ne boste ne nas, Vi tam iz Šenkovega turna, ki mislite, da ste samo Vi najmlajši rejci malih živali. Tudi midva imava že svojo živinico. Tudi naš očka je rejec, ampak on je že velik rejec. Naročen je tudi na list: »Rejec malih živali«, ki ima poleg strokovnih člankov o reji vseh vrst živali tudi razpis nagrad za naročnike lista. Naš očka pravi, da bi rad dobil za nagrado oslička z vprego ali pa tudi kozo, da bi nam dajala mleka. Tovariše iz Šenkovega turna prav lepo prosiva, da nam kaj napišejo v »Naš rod«, kako ravna s svojimi živalcami. Upava, da sva prav rešila in prosiva, da naju vsakega posebej izžrebate.

Lepo pozdravljata vse ljubitelje živalic in zveste naročnike »Našega roda«.

Milica in Francelj Hobič, Stražišče pri Kranju.

Odgovarjamo, da sta oba, Milica in Francelj pravilno rešila našo nalogo. Kdor je tako odgovoril, smo njegovo ime vpisali na polo papirja.

Vseh dopisov do danes je bilo 765 in je bilo pravih odgovorov 259.

Pri žrebanju so prejeli nagrade sledeči naši tovariši in tovarišice: Belega virginija purana prejme: Hribar Vida, Ihan; radio aparat s slušalkami prejme: Cedilnik Dragica, Sv. Jakob ob Savi; 6 kuncev prejmejo: Gosar Tone, Ljubljana; Mohorič Branko, Kamnik; Okorn Bogomil, Trbovlje; Tome Srečko, Krško; Knaflič Francka, Bled-Grad; Dobič Marija, Jesenice; 6 morskih prašičkov prejmejo: Dežman Jože, Šoštanj; Lihtenberg Ida, Bevke; Janežič Stanko, Dobrova pri Ljubljani; Papež Edvard, Hrastnik; Stofa Mimi, Lukovica; Stuhc Franjo, Ormož; 2 putki štajerske vrste prejmeta: Hribernik Mihael, Konjice; Jerman Jože, Komenda; 2 putki bele vrste prejmeta: Logar Marija, Javornik; Sorn Kristina, Dob; 3 pritlikave kokoške prejmejo: Kristan Milan, Kor. Bela; Kristof Janez, Ljubljana; Intihar Majda, Nova vas pri Rakeku; 3 pare grlic prejmejo: Golouh Vida, Laško; Kepic Branko, Trzin; Grden Amalija, Stična; 3 pare globov prejmejo: Cesar Slavica, Slovenjgradec; Bakovnik Zdravko, Kranj; Škulj Joško, Dol. Logatec; 2 mali papigi prejmeta: Pajnič Franc, Ribnica; Breje Anica, Tržič; 3 kanarčke prejmejo: Turk Jelica, Sevnica ob Savi; Mahnič Stanko, Planina pri Rakeku; Kralj Franc, Sv. Ana pri Trzinu; 5 parov belih miši prejmejo: Zupančič Franc, Barje; Leskovšek Jaroslav, Ljubljana, Vrtača; Mikec Ivan, Griže; Feldin Marjanca, Maribor; Hribar Branko, Vič pri Ljubljani; 2 knjižici — Umna reja kuncev — prejmeta: Štingl Ferdo, Košake, Maribor; Pavc Franc, Cerklje pri Kranju; 1 knjižico — Kanarček — prejme: Gabriel Marjan, Maribor; 1 knjižico — Mala papiga — prejme: Baloh Lenard, Novo mesto. Skupaj 41 daril, katere prejmejo vsi nagrajenci poštne prosto v nekaj dneh. Priložena bodo tudi navodila, kako je ravnati z živalcami.

Za veliko noč smo Vam, dragi tovariši, namenili še večje veselje in smo v ta namen prejeli že lepo belo jagnje, ki bo poleg psička, mucke, zajčkov, pišk, golobov, grlic, papig in kanarčkov najlepši dobitok, pod pogojem, da ste zvesti naročniki »Našega roda«. V prihodnji številki izveste vse!

Medtem Vas najlepše pozdravljamo in sporočamo, da bomo na posamezne dopise odgovarjali kar na šolo.

Najmlajši rejci malih živali narodne šole Šenkov turn

KRIŽANKA

Sestavlil E d o.

Vodoravno: 1. zvitek za dete, 6. stražnik, 8. broj (kratica), 9. oblika glagola iti, 10. predlog, 12. nalezljiva bolezen, 14. trg v Ljubljani, 17. del sobe, 19. močan, 21. osebni zaimek, 22. srez v dravski banovini, 23. vprašalnica po Prešernu, 25. žensko ime, 27. spisi, 29. ime filmske igralka, 30. oblika vode, 31. del glave, 32. kaznjivo dejanje, 33. gradbeni material, 36. dovtip, 37. predlog, 38. gora v Julijskih Alpah, 39. veznik, 40. svetopisemska oseba, 42. pregovor, 44. reka v Bosni, 47. visoko morje, 49. ploskovna mera, 50. nasprotno od grd, 52. skrajna zemeljska točka v morju, 53. visok cerkveni dostojanstvenik, 54. oblika glagola peti.

Navpično: 1. predlog, 2. žensko ime, 3. studenec, izvor, 4. kis, 5. pritrdilnica, 6. predlog, 7. svetopisemska oseba, 8. del glave, 11. morda, 12. votla mera (kratica), 13. zelo stara sorodnica, 15. prebivalec Afrike, 16. egiptsko božanstvo, 17. močvirna cvetlica, 18. bitka, 20. pripadnik veroizpovedi, 21. moško ime, 24. riba, 26. tatarski poglavar, 28. živalski glas, 34. spevoigra, 35. del cerkve, 36. pravilnični mošic, 41. medmet, 43. števniki, 45. omogoča prehod čez vodo, 46. vodopad, 47. narkotični strup, 48. doba, 51. moško ime.

Trije izžrebani rešilci križanke dobe primerne nagrade.

KLIŠEJE eno- ali večbarvne za časopise, knjige, razglednice itd. izdeluje klišarna

Jugografika

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23